

Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
KATEDRA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Zooterapie v domově pro seniory

Diplomová práce

Brno 2008

Vedoucí práce:

Mgr. Ema Štěpařová

Vypracovala:

Bc. Gabriela Brožová

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jsem jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Bc. Gabriela Brožová

Obsah

Úvod	5
1. Zooterapie	7
1.1 Základní terminologie	7
1.2 Z historie zooterapií	8
1.3 Metody zooterapie	10
1.4 Zooterapie v ČR dnes	11
1.5 Hlavní problémy oboru	12
2. Členění zooterapií	14
2.1 Canisterapie	14
2.1.1 Z historie	15
2.1.2 Metody a formy canisterapie	16
2.1.3 Využití canisterapie v domovech pro seniory	17
2.2 Hiporehabilitace	18
2.2.1 Z historie	18
2.2.2 Metody a formy hiporehabilitace	19
2.2.3 Hiporehabilitace a senior	20
2.3 Felinoterapie	20
2.3.1 Z historie	21
2.3.2 Metody a formy felinoterapie	21
2.3.3 Využití felinoterapie v domovech pro seniory	22
2.4 Využití dalších zvířecích druhů v zooterapii	23
3. Zooterapie v domovech pro seniory	25
3.1 Význam zvířat pro staré lidi v ústavních zařízeních	25
3.2 Možnosti a způsoby využití zvířat v domovech pro seniory	27
3.2.1 Návštěvní programy	27
3.2.2 Chov zvířat v ústavních zařízeních	28
3.2.3 Zvířata přinesená z původních domovů obyvatel	28
3.3 Problémy léčebného využití zvířat v domovech pro seniory	29
3.4 Pravidla organizace chovu zvířat v domovech pro seniory	30
3.5 Etika využívání zvířat a osobnost terapeuta	31
4. Výzkum v oblasti zooterapií	33
5. Úvod do realizovaného výzkumu	34

6. Cíle a metody pro výzkum v domově pro seniory	35
7. Domov pro seniory ve Světlé nad Sázavou	37
7.1 Historie domova	37
7.2 Základní služby	37
7.3 Volný čas v domově	38
7.4 Tradice zooterapie	40
8. Realizace zooterapie v domově pro seniory ve Světlé n. S.	42
8.1 Rezidentní forma	42
8.1.1 Chov zvířat ve společných prostorách	42
8.1.2 Chov zvířat na pokojích obyvatel	44
8.2 Návštěvní programy	44
8.3 Doplňkové aktivity	45
9. Závěry z pozorování	47
9.1 Reakce obyvatel	47
9.1.1 Adaptace na nové prostředí	47
9.1.2 Kontakty s vnějším prostředím	48
9.1.3 Rozvoj komunikace	49
9.1.4 Aktivizace a motivace k činnostem	51
9.1.5 Zvíře jako prostředek vzájemné edukace	53
9.2 Reakce zaměstnanců	54
9.2.1 Pozitivní postoj k zooterapii	54
9.2.2 Negativní postoj k zooterapii	55
10. Rozhovory s obyvateli domova jako forma zpětné vazby	57
11. Dotazníkové šetření u zaměstnanců domova	61
Závěr	71
Seznam použité literatury	74

Přílohy

Příloha č. 1 - Přepis rozhovorů

Příloha č. 2 - Dotazník

Příloha č. 3 - Fotografie

Resumé

Summary

„Potřeba a přání vlastnit zvíře přichází většinou z touhy po nalezení cesty zpět k přírodě. Přilnutí člověka ke zvířeti je obdobou lidské potřeby, vyjádřené pocity lásky a přátelství v nejčistším a v nejušlechtlejším slova smyslu.“

Konrad Lorenz

Úvod

Problematika seniorského věku mě vždy zajímala a nyní pracuji s obyvateli domova pro seniory jako sociální pracovník zaměřený na programy volného času. Má bakalářská práce “Aktivní stáří v domově důchodců”, kde jsem popsala domov pro seniory ve Světlé nad Sázavou a provedla výzkum možností využití volného času, mě inspirovala při volbě tématu práce diplomové. Součástí výzkumu byl i experiment se psem, jehož výsledky mě přivedly k myšlence realizace zooterapií v domově pro seniory.

Člověk je nedílnou součástí přírody a vstupem do zařízení, jako je domov pro seniory, by neměl kontakt s živou přírodou ztrácet. I historie člověka byla vždy spojena s chovem zvířat. Domácí zvířata sice neodstraní příčiny nemocí, mohou však jejich průběh výrazně zmírnit. Svou přítomností a kontaktem s člověkem zlepšují psychický stav i sebevědomí a zmírňují pocit osamění.

Diplomovou práci lze rozdělit na dvě části – teoretickou a praktickou. **Cílem teoretické části bylo popsat problematiku zooterapií v obecné rovině a svou prací přispět k popularizaci práce se zvířaty. Cílem části praktické bylo především přítomností zvířat narušit strnulý chod ústavního zařízení, přiblížit ho tak „domovu“, a tím zlepšit kvalitu života seniorů. Provedený výzkum měl dokázat, že přítomnost zvířat v ústavním zařízení pozitivně ovlivňuje psychický a fyzický stav člověka a podat o tom přesvědčivé důkazy.** Vzhledem k povaze zkoumaného jevu byl zvolen kvalitativní přístup, především bylo využito metody pozorování a rozhovoru.

K ověření některých údajů vzniknuvších v průběhu výzkumu posloužilo dotazníkové šetření.

V první části práce je vysvětlena základní terminologie, vznik a historie zooterapie a její další členění na canisterapii, hiporehabilitaci a felinoterapii a ostatní terapie se zvířaty. Každý z těchto oborů je představen z hlediska historie, metod a využití u seniorů v ústavním zařízení. Léčebnému využití zvířat v domovech pro seniory je věnována samostatná kapitola, neboť právě obyvatelé jednoho z nich se stali účastníky výzkumu pro tuto diplomovou práci.

V druhé polovině práce je představen domov pro seniory ve Světlé nad Sázavou, jeho historie, služby a především náplň volného času jeho klientů.

Po dobu výzkumu se součástí programu volného času v tomto domově stala i zooterapie, která je představena z hlediska jejích realizovaných forem a vybraných druhů zvířat – rezidentní formy (králíci), návštěvních programů (psi) a chovu zvířat na pokojích klientů.

Stěžejní část diplomové práce tvoří závěry z provedeného výzkumu. Poznatky z pozorování jsou rozděleny do několika kategorií, které vplynuly v průběhu výzkumu. Na pozorování navazují rozhovory s obyvateli domova, které vytváří zpětnou vazbu k metodě pozorování. Třetí výzkumnou metodou je dotazníkové šetření u zaměstnanců domova, které výzkum uzavírá.

Součástí diplomové práce jsou přílohy – doslovné přepisy rozhovorů, dotazník a fotografie.

1. Zooterapie

V první kapitole je zooterapie představena jako poměrně nový a stále se vyvíjející obor s velkým příslibem do budoucna. V úvodu je stanovena základní terminologie oboru, která se odráží od historického vývoje zooterapií ve světě i v ČR. Součástí kapitoly je popis stěžejních metod zooterapie. V souvislosti se situací v ČR jsou nastíněny i základní problémy oboru.

1.1 Základní terminologie

Pro terapeutickou práci se zvířaty se používají dva termíny – **animoterapie** a **zooterapie** (v ČR se častěji užívá pojmu zooterapie). Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně mladý obor, terminologie není přesně vytvořena. Mnoho lidí používá termín **canisterapie** (terapie se psy), pod který zahrnuje i práci s jinými zvířaty. Specifickým, asi nejrozvinutějším oborem je **hipoterapie** (terapie využívající koně). Stále se rozvíjí i terapeutická činnost za účasti koček – **felinoterapie**. Všem výše zmíněným terapiím bude věnováno více prostoru v dalších kapitolách.

Nerandžič (2004, s. 12-13)

„Zooterapie je především o hledání cest k aktivizaci zdravotně postiženého člověka a prostřednictvím zvířat co nejvyšší stupeň začlenění do běžného života. V principu může jakékoliv zvíře splnit léčebný cíl. Pro zooterapii jsou nevhodná zvířata, která mohou nějakým způsobem ublížit člověku. Přínosy zooterapie jsou u každého jedince různé. Převážně má za úkol udržovat dobrou fyzickou i psychickou kondici. Významnou pomoc představuje pro osamělé děti v dětských domovech. Převážně nutí člověka přemýšlet nad někým jiným a nejen nad svým zdravotním stavem či smutkem.“

Galajdová (1999, s. 29)

„Zooterapie má mnoho podob. Jednou z nich je canisterapie.“

Freeman (2007, s. 30)

„Velmi zjednodušeně řečeno pod pojmem zooterapie rozumíme pozitivní až léčebné působení zvířete na člověka. Ať už nám jde o zlepšení paměti,

motoriky nebo zmírnění stresu, je zde zvíře vždy v roli prostředníka, tzv. koterapeuta.“

Mojžíšová, Lacinová, Šemberová (2000, s. 215)

„Zooterapie (zvířaty podporovaná terapie) je souhrnným termínem pro rehabilitační metody a metody psychosociální podpory zdraví, které jsou založeny na využití vzájemného pozitivního působení při kontaktu mezi člověkem a zvířetem.“

1.2 Z historie zooterapií

Historie léčebného využití zvířat je stará, jak lidstvo samo. Při rozvoji lidské společnosti měli zvířata vždy svou jedinečnou úlohu. Byla využívána sice především k práci, dopravě a k potravinovému chovu, ale již v dávných dobách lidé instinktivně vycítili, že zvířata mohou být užitečná i jinak. Počátkům využití jednotlivých druhů zvířat bude věnováno více prostoru níže. Nyní bude v bodech nastíněn rozvoj oboru zooterapie a jeho profesionalizace dle Galajdové (1999, s. 25-28).

- 9. století – první dokumentované použití zvířat jako doplňkové terapie u zdravotně postižených v Gheelu v Belgii.
- 90. léta 18. století – v anglickém Yorkshiru založena klinika pro duševně nemocné York Retreat, kde bylo součástí programu péče o malá zvířata (zejména králíci a drůbež).
- 1867 – 75 – založen ústav Bethel v německém Bielfeldu. Nejprve určeno pro péči o epileptiky, později vybudováno rozsáhlé centrum pečující o lidi s nejrůznějším postižením, jehož součástí byl chov psů, koček, ptáků a koní.
- 1919 – první použití zvířat (psů) pro rozptýlení pacientů v nemocnici Sv. Elizabeth ve Washingtonu, USA.
- 40. léta 20. století – použití terapie pomocí zvířat v nemocnici pro zraněné letce za 2. světové války v Pawlingu v New Yorku, USA.
- 1966 – založil Erling Stordahl, sám nevidomý, v Norsku centrum pro zdravotně postižené Beitostolen, zaměřené na fyzioterapii, sport a chov koní a psů.

- 1969 – americký dětský psycholog **Boris M. Levinson** zformuloval hypotézu, podle níž zvířata působí jako sociální katalyzátor, který zahajuje a podněcuje společenský kontakt.

- 1970 – vznik **Delta Society**, mezinárodní nadace pro ochranu přírody a vztahy mezi zvířaty a lidmi, jejímž hlavním zaměřením je terapie pomocí zvířat.

- 1972 – manželé **Sam a Elizabeth Corsonovi**, odborníci v psychologii a neurofyziologii navázali na Levinsona, studovali možnosti a limity terapie pomocí zvířat.

- 80. léta 20. století – stoupá profesionalita terapeutů, vznikají nové termíny „**Animal Assisted Activities**“ (**AAA** – činnosti za účasti zvířat) a „**Animal Assisted Therapy**“ (**AAT** – terapie pomocí zvířat), upouští se od dříve používaných „pet therapy“ (terapie domácími zvířaty) a „pet-facilitated (psycho) therapy“ (psychoterapie usnadněná domácími zvířaty). Začínají se zavádět školení terapeutů, zkoušky jejich znalostí a zkoušky povah a dovedností. Zlepšila se spolupráce a psychology, pedagogy, logopedy, zdravotnickým personálem, rehabilitačními pracovníky, lékaři a klienty na jedné straně a veterináři, etology a kynology na straně druhé. Vzniká řada sdružení a společností, pořádají se mezinárodní konference.

- 1990 – vznik mezinárodní asociace **IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations)**, která sdružuje jednotlivé národní organizace pracující v oblasti výzkumu i praktické aplikace terapeutických programů se zvířaty, koordinuje jejich aktivity, usnadňuje výměnu nejnovějších poznatků a zkušeností mezi nimi, vypracovává mezinárodní standardy, zlepšuje informovanost laické i odborné veřejnosti o dané problematice a udílí ceny za zvláštní přínos oboru.

- 2004 – vznik **ESAAT (European Society for Animal Assisted Therapy)** s cílem zastřešit jednotlivé evropské národní organizace zabývající se zvířaty podporovanou terapií, vytvořit a garantovat společné standardy v zooterapii (Tichá, 2007, s. 46).

1.3 Metody zooterapie

Organizace Delta Society vypracovala v roce 1990 praktické standardy pro asistované a léčebné aktivity prostřednictvím zvířat s cílem propagovat a prosazovat pozitivní výsledky působení zvířat na lidské zdraví, odstraňovat překážky, které brání zapojení zvířat do běžného života, a podporovat nové role zvířat v léčebném a rehabilitačním procesu a ve službách pro zdravotně postižené (Nerandžič, 2006, s. 25). Základem těchto standardů je rozdělení na AAA a AAT, AAE, AACR.

AAA (Animal Assisted Activities) – poskytují příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový nebo terapeutický prospěch zaměřený na zvýšení kvality života klienta, odehrávají se v různých terapeutických prostředích a jsou vedeny speciálně vyškoleným profesionálním odborníkem nebo dobrovolníkem za účasti speciálně vybraných zvířat.

AAT (Animal Assisted Therapy) je cílená intervence, při které je zvíře nedílnou součástí terapeutického procesu. Je poskytována a vedena profesionálem se speciálními odbornými znalostmi.

Hlavní rozdíl mezi oběma skupinami je, že zatímco výsledky AAA lze vyjádřit pouze v pojmech radosti, spokojenosti a štěstí, výsledky AAT jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné. Cílem AAT může být posílení žádoucího chování nebo utlumení nežádoucího chování. Například léčení fobií nebo nácvik nových dovedností, jako mluvení a chůze (Galajdová, 1999, s. 28)

AAE (Animal Assisted Education) jedná se o vzdělávání za pomoci zvířat, jehož základem je přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta. Praktikuje se formou přednášek, besed, ukázek, zájmových kroužků apod. (Freeman, 2007, s. 34).

AACR (Animal Assisted Crisis Response) jedná se o krizovou intervenci za pomoci zvířat, jehož základem je přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřený na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta. Uplatňuje se v případech přírodních katastrof, teroristických a kriminálních činů. V tomto případě se zooterapeut stává součástí integrovaného záchranného systému (Freeman, 2007, s. 35).

1.4 Zooterapie v ČR dnes

Zooterapie je oborem, který se v ČR rozvíjí od roku 1989. V České republice působí již řadu let mnoho společností zabývajících se některými formami zooterapií. Nejrozvinutějším oborem s nejpropracovanějšími metodami práce je bezesporu hiporehabilitace. **Česká hiporehabilitační společnost (ČHS)**, založena roku 1991) prosadila metodu využívání koně ve fyzioterapii, která je částečně hrazena z prostředků veřejného zdravotního pojištění jako individuální léčebný tělocvik. Podmínkou částečné úhrady hipoterapie je smluvní vztah zařízení s pojišťovnou (Nerandžič, 2006, s. 27).

Dle Kalinové (2003, s. 25) byl pojem canisterapie poprvé v ČR použit v roce 1993. V té době se začaly rozvíjet organizované aktivity se psy a vytvářet systémový přístup a metodika terapeutického využívání psů (občanské sdružení FILIA). Roku 1995 byla založena **Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům (AOVZ)** za účelem šíření a prohlubování myšlenky pozitivního vlivu soužití lidí se zvířaty. V roce 1997 vznikla **Canisterapeutická společnost**, která při tvorbě metodiky vycházela ze zahraničních zkušeností.

Vznikl první systém udělování terapeutických atestů pro psy a zavedl se první návštěvní program. Došlo ke vzniku regionálních center společnosti. Vedle návštěvního programu se rozvíjí další možnosti aplikování canisterapie – skupinová canisterapie, polohování. V roce 2001 došlo k rozpadu Canisterapeutické společnosti a došlo tak opět k nejednotnému dalšímu vývoji.

Na podnět účastníků Mezinárodního semináře o zooterapiích v roce 2003 byla v téže roce založena **Canisterapeutická asociace (CTA)**. První ucelené a přísné standardy pro léčebné využití psů v České republice byli vytvořeny ve sdružení Pomocné tlapky ve spolupráci se vzdělávacím centrem SVOPAP. CTA dosud zpracovala a odsouhlasila tři dokumenty: „Metodika aktivit se psem jako součást ucelené rehabilitace“, „Etický kodex canisterapeutického týmu CTA“ a „Základní minimum pro uchazeče o post canisasistenta/canisterapeuta“ (Tichá, 2007b, s. 48).

S kočkami v ČR pracuje pouze od roku 1997 **Nezávislý chovatelský klub (NKCH)** se sídlem v Mladé Boleslavi.

Širokou členskou základnu zooterapie tvoří pracovníci a studenti Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Přednáší se zde zooterapie,

studenti se podílejí na pořádání letních integračních canisterapeutických táborů, účastní se každoročních seminářů „Pravda o zooterapii“ a pracují jako dobrovolníci v canisterapii. Kurzy vzdělávání pro pracovníky v zooterapiích zajišťuje centrum SVOPAP.

1.5 Hlavní problémy oboru

Vzhledem k tomu, že zooterapie nemá v ČR dlouhodobou tradici, provází rozvoj tohoto oboru řada problémů. Dle Vízdalové (2003, s. 21) to jsou zejména: **minimum vědeckých poznatků a výzkumů**, které tvoří základ každého oboru, **nedostupnost odborné literatury**, **nejasná terminologie**, **opakované prezentování malého množství faktů**.

Kalinová (2003, s. 27-28) vidí problém v **používání termínu canisterapie**. Zatímco v ČR je termín užíván i tam, kde podmínky terapeutické práce nejsou zdaleka splněny, v zahraničí se běžně užívají výše zmíněné termíny AAA a AAT. Ve výčtu problémů zmiňuje **nedostatek vzdělávacích akcí a kvalitních informačních zdrojů v českém jazyce**. **Legislativně** není dostatečně řešen vstup psa do zdravotnického, školského zařízení a do zařízení sociální péče – kompetence jsou ponechány zřizovateli zařízení. Pes má zakázán přístup pouze do stravovacích zařízení a do prostor, kde to zakazují vnitřní **hygienické normy** zařízení. Nedostatečně je řešena **problematika financování**, kdy jsou terapie provozovány na bázi dobrovolnictví, zde je palčivou otázkou hrazení nákladů.

Studenti, kteří píšou bakalářské a diplomové práce o zooterapii, nemají dostatek dostupných zdrojů. **Literatura**, která by uceleně shrnovala poznatky oboru donedávna neexistovala. V prosinci 2007 vyšla dlouho očekávaná kniha „Zooterapie ve světle objektivních poznatků“, která jako první přináší ucelený pohled v oblasti zooterapií. Do té doby studenti vycházeli pouze z knih Galajdové (1999), Nerandžiče (2006) a neucelených sborníků z konferencí. Zahraniční literatura existuje (chybí překlady), bohužel jen malá část poznatků je aplikovatelná v měřítku České republiky.

Zarážející je i fakt, že mnoho organizací, pracujících v oblasti zooterapií (týká se i zastřešujících organizací), dostatečně neobnovuje své **webové stránky**.

Dalším významným problémem je **zaměňování pojmů zooterapie a canisterapie**. V praxi je situace taková, že i společnosti pracující s jinými zvířaty než psy, často zastřešuje Canisterapeutická asociace. I odborníci zooterapií často přednáší o canisterapii, přičemž vlastně hovoří o práci s jiným druhem zvířat. Bohužel to ubírá na významnosti práce s jinými zvířaty, ale vzhledem k pomalému vývoji oboru je to pochopitelné.

2. Členění zooterapií

V následující kapitole budou popsány nejrozšířenější metody zooterapií z hlediska jejich vzniku a vývoje, metod a forem. Pozornost bude věnována, s ohledem na téma a cíl diplomové práce, možnostem využití jednotlivých terapií v zařízení pro seniory. Méně známé formy prací se zvířaty budou nastíněny v závěru kapitoly.

V zooterapii se využívá mnoho druhů zvířat, podle kterých se zooterapie dále člení. Jsou to **canisterapie**, **felinoterapie**, **hiporehabilitace**, **delfinoterapie**, **ornitoterapie**. Další zvířecí druhy jsou využívány bez přesného označení – malá domácí zvířata (drobní savci, akvarijní rybičky, obojživelníci, plazi), hospodářská zvířata (kozy, ovce, prasata), volně žijící zvířata a exotická zvířata v zoo. Vznikl též specifický směr nazývaný **farmingtherapy** – terapie praktikovaná na farmách (Freeman, 2007, s. 32).

2.1 Canisterapie

Termín canisterapie vznikl v roce 1993 v ČR a jeho autorkou je PhDr. Jiřina Lacinová, která je významnou průkopnicí práce se zvířaty u nás. Galajdová (1999, s. 24) definuje canisterapii jako označený způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen podle WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody.

Pro úplnost je nutno vysvětlit **postavení canisterapie** mezi ostatními metodami využití psa k léčebným účelům. Terminologie je však nejednotná, následující rozdělení je zpracováno dle Tvrdé a Tiché (2007, s. 114), které psy využívané ve zdravotně sociální oblasti dělí do čtyř skupin:

- psi kompenzující potřebnost osoby – **psi servisní** (asistenční, signální, vodící)
- psi asistující terapii – **psi canisterapeutičtí**
- psi asistující včasné diagnostice – **psi diagnostičtí**
- psi život zachraňující – **psi záchranářští**

Za **účastníky procesu canisterapie** považujeme chovatele psa, majitele psa (psovoda), canisterapeutického psa jako koterapeuta (prostředníka mezi

člověkem a klientem), specialisty v pomáhajících profesích, klienta, zdravotně sociální instituci, rodinu nebo jiné sociální prostředí klienta (Tichá, 2007c, s. 61). Základem pro úspěch v canisterapii je sehraný **canisterapeutický tým**, tvořený psovodem a jeho psem, kdy psovod musí být speciálně proškolen a pes cíleně pro tuto činnost připraven. Canisterapeutická sdružení, které zastřešuje **Canisterapeutická asociace**, školí týmy a pravidelně pořádají zkoušky.

Canisterapii lze indikovat pro řadu rozdílných nemocí a pro různá postižení – poruchy srdečního rytmu a vysoký krevní tlak, depresivní a úzkostné poruchy, jako rehabilitaci po mozkové mrtvici a po úrazech mozku v kombinaci s řečovými vadami, po infarktu myokardu, při Parkinsonově, Alzheimerově nemoci a stařecké demenci, u onkologických onemocněních, u dětí s dětskou mozkovou obrnou a poruchami chování, u osob po těžkých úrazech a u drogově závislých. Nejčastěji se však canisterapie využívá ve školách, v ústavech sociální péče pro děti a seniory a v psychiatrických léčebnách (Nerandžič, 2005, s. 54-55).

2.1.1 Z historie

Pes od pradávna patřil k člověku, nejprve jako pomocník při lovu, později se stalo jeho postavení ve smečce více partnerské – stal se uznávaným společníkem. Pes byl často uctíván, egyptský bůh Anúbis byl zobrazován se psí hlavou, v antickém Řecku a Římě se psi stávali průvodci bohů. Z této doby je i doložena léčba přikládání psů na nemocná místa pacientů, stejně tak i fakt, že jazyk psa má léčebnou moc. Později se stal pes oblíbeným společníkem téměř všech národů, pouze islám považuje psa za nečistého dodnes. Podoba psa se postupem času měnila, šlechtěním se vytvářela nová plemena a vznikaly plemenné knihy.

Dle Nerandžiče (2006, s. 31) bylo první léčebné využití psů zmiňováno ve Franské říši v 8. století n. l. Známa je i práce záchranářských psů v klášteře sv. Bernarda ve Švýcarsku nebo léčení duševně nemocných pomocí psů v anglickém Yorku v 18. století. V USA bylo léčebné využití psů spojeno s rehabilitací válečných veteránů. Významná pro canisterapii byla práce

amerického psychiatra Borise Levinsona, který jako první stanovil její zásady a popsal základní metodiku.

2.1.2 Metody a formy canisterapie

V canisterapii se využívá rozdělení na **AAA**, **AAT**, **AAE** a **AACR**, jak bylo již uvedeno. Z pohledu intenzity kontaktu a místa setkávání můžeme canisterapii dělit na **individuální** a **skupinovou**, z hlediska formy na **návštěvní program**, **rezidentní formu**, **pobytovou formu**, **jednorázové aktivity** nebo **krizovou intervenci** (Tichá, 2007d, s. 72).

- **Individuální canisterapie** – jedná se o setkání jednoho klienta s jedním canisterapeutickým týmem (popř. s více týmy). Výhodou je zaměření se na individuální potřeby klienta, terapie je intenzivnější, nevýhodou je však časová náročnost.

- **Skupinová terapie** – jedná se o canisterapii ve skupině, je nutné zvolit správný poměr klientů a psů. Výhodou je, že si klient může vybrat zvíře, které se mu nejvíce zamlouvá a uspokojení zájmů více lidí najednou, nevýhodou je nemožnost specifikace individuálních cílů.

- **Návštěvní program** – je jednou z nejrozšířenějších forem canisterapie v ČR. Jedná se o pravidelný kontakt klienta s canisterapeutickým týmem na předem sjednaném místě. Většinou tým dochází do školských, zdravotnických a sociálních zařízení, možné je i docházení do rodiny. Canisterapie může být součástí výuky, volnočasových aktivit, aktivizačních programů, sociální rehabilitace, psychoterapie aj.

- **Jednorázové canisterapeutické a kynologické aktivity** – jedná se o programy jednoho nebo opakovaného setkání, konané nejčastěji ve školských a v ústavních zařízeních, jejichž cílem je informovat o canisterapii nebo kynologii, v každém případě však zpestřit klientům běžný den v zařízení.

- **Pobytový program** – jedná se o krátkodobé (víkend) nebo dlouhodobé programy, jejichž cílem je intenzivní kontakt klienta a canisterapeutického týmu (letní integrační canisterapeutické tábory).

- **Rezidentní forma** – jedná se o pobyt vycvičeného psa přímo v zařízení, tato forma není odborníky doporučována, vzhledem k faktu, že pes má potřebu náležet jednomu pánovi.

- **Krizová intervence** – jejím cílem je zmírnění dopadu krize na psychiku cílové skupiny (Tvrdá, 2007, s. 109), indikována osobám, které se ocitly v krizi (hromadná neštěstí, evakuace, záplavy). Klade vysoké nároky na canisterapeuta.

Při canisterapii můžeme použít **mnoho technik**. První z nich je polohování, které je založena na intenzivním fyzickém kontaktu klienta a psa. Tato technika by měla být konzultována s rehabilitačními pracovníky. Dalšími technikami jsou manipulace, trénující jemnou motoriku (př. zapínání obojku, česání psa), techniky cvičící hrubou motoriku a koordinaci pohybu (př. překážkové dráhy), techniky stimulační (hlazení, mazlení), trénování paměti (kvízy o psech), trénink řečových dovedností (říkadla) a mnoho dalších.

2.1.3 Možnosti využití canisterapie v domovech pro seniory

Hančlová (2007, s. 136) stanovila následující **cíle canisterapie u seniorů**: ovlivnění zdravotního stavu klientů, zvýšení kvality života, zlepšení adaptace, zvýšení sebevědomí, zmírnění stresu, zlepšení jemné motoriky ruky a zbavení pocitů osamělosti.

Canisterapie u seniorů přispívá k **trénování kognitivních funkcí** – vizuální percepci, pozornosti a paměti. Dokáže vzbudit zájem u klientů o návštěvy psů v domově a dává jim zažít **pocit úspěchu**. Během terapií klienti zjišťují, co všechno ještě mohou, co všechno ještě dokáží. Canisterapie někdy může pomoci při hledání důvěry k sobě sama, nebo i k jiným lidem. Vede k **procvičování jemné motoriky** a významně přispívá k **ovlivnění emocí**, zejména mění, zlepšuje náladu. Toto vše významně přispívá ke **zlepšení kvality života**. Canisterapie pomáhá rozšířit okruh zájmů klienta a usnadňuje **adaptaci na ústavní prostředí** (Hančlová, 2007, s. 140).

Využití canisterapie v domovech pro seniory z hlediska metod je značně široké. Canisterapii můžeme provádět **individuálně** (vhodné zejména u ležících klientů) i **skupinově**. Ve skupinové práci můžeme psy zapojit do již

probíhajících aktivit (př. ergoterapie, trénink paměti, rehabilitační cvičení). Pokud mají senioři zájem, lze využít také polohování. V ČR je stále běžnější **návštěvní program canisterapeutického týmu** a canisterapie bývá v zařízeních pro seniory stále častěji řazena do plánů aktivit.

2.2 Hiporehabilitace

Hiporehabilitace je z hlediska zooterapií nejvíce rozšířenou a nejlépe metodicky propracovanou metodou. Hipoterapii můžeme označit za **multidisciplinární rehabilitační metodu** využívající koně pro léčebné účely.

Tato metoda se v ČR rozvíjí od 80. let 20. století (Mašková, 2005). Garantem hiporehabilitace v ČR je **Česká hiporehabilitační společnost**. V současnosti v ČR působí mnoho sdružení, zabývajících se touto formou rehabilitace, hipoterapeutická střediska často vznikají při rehabilitačních ústavech a při psychiatrických léčebnách.

2.2.1 Z historie

Prvopočátky soužití člověka s koněm sahají až do mladší doby kamenné. Během staletí se tento vztah změnil, od zužitkování koně na maso a kůži, přes využití pro přepravu nákladů a osob, až po koně jako ideál krásy a ušlechtilosti. Dnes se koně uplatňují v chovu a sportu, v lesním hospodářství a zemědělství a v neposlední řadě se stále více používají k léčebným účelům.

Dle Nerandžiče (2006, s. 82-83) první zmínky o léčebném využití koní pocházejí od jihoamerických indiánů, kteří nechávali své bojovníky ležet napříč přes hřbet koně, jenž musel chodit nebo klusat. Rytmičtý pohyb koňského hřbetu masíroval hrudní koš bojovníka a poloha napříč zase udržovala volné dýchací cesty, léčebné působení spočívalo tedy v nepřímé srdeční masáži a povzbuzování dechových funkcí člověka. První, kdo předepisoval jízdu na koni z léčebných důvodů byl v 17. století Němec Thomas Sydehman, na nějž navazovali v druhé polovině 18. století francouzští encyklopedisté. Diderot považoval tělesné cvičení na koni za jednu z nejdůležitějších metod léčení nemocných. Průlomová byla myšlenka prof. Samuela Theodora Quellmalze,

který studoval pohyb jezdce na koni, a tento pohyb označil za trojrozměrný. T. G. Masaryk považoval jízdu na koni za nejideálnější formu tělesného cvičení.

Vědecké výzkumy o léčbě prostřednictvím koní probíhali zejména v Německu, první kongres k léčebnému využití jízdy na koni se konal v roce 1974 v Paříži a v roce 1976 byla na dalším kongresu v Basileji definována hipoterapie jako zvláštní forma pohybové léčby pod vedením fyzioterapeuta.

2.2.2 Metody a formy hiporehabilitace

Během vývoje oboru se vytvořily dvě rozdílné koncepce. První vznikla v Anglii, Francii, Kanadě a USA, kde se prosazuje hlavně **jezdecký sport pro handicapované**. Druhá má původ ve střední Evropě, Švýcarsku, Německu, Rakousku a Česku a staví do popředí **léčebný přínos hipoterapie**. Obě koncepce se velmi liší a nelze je zaměnit (Nerandžič, 2006, s. 84).

V ČR hiporehabilitace zahrnuje 3 směry (Mašková, 2005):

- **hipoterapie** – rehabilitační metoda pro pohybově postižené, která využívá hlavně tělesné faktory mechanismu účinku jízdy na koni. Využívá specifický pohyb koně – to je troj pohyb hřbetu koně (zepředu dozadu, z boku na bok, nahoru dolů). Pohyb koně si vynucuje pohybovou kompenzaci ze strany jezdce. Hiporehabilitace využívá i tělesné teploty koně, což je významný faktor pro ztuhlé svalstvo u tělesně postižených, dochází též k uvolnění duševnímu.

- **léčebně pedagogicko-psychologické ježdění** - nebo psychoterapeutické ježdění, kde se využívá hlavně psychických vlastností koně a ten je zařazen do terapeutického procesu jako koterapeut.

- **sportovní ježdění handicapovaných** - při kterém pohybově i duševně handicapovaní sportovci trénují jízdu na koni a účastní se různých závodů (sem patří např. paravoltiž, paradrezura).

Vzhledem k tomu, že hiporehabilitace je **komplexní léčba**, která zahrnuje fyzioterapii, ergoterapii, pedagogickou a sociální terapii, je i profesionální tým multidisciplinární. Tvoří ho hipolog (absolvent jezdeckého výcviku s trenérským kurzem a kurzem hipoterapie), speciální pedagog,

psycholog, fyzioterapeut a ergoterapeut (se základy jezdecké dovednosti) a lékař (se znalostmi z hipoterapie) (Nerandžič, 2006, s. 90).

Nerandžič (2006, s. 101-106) popsal pozitivní působení hipoterapie u následujících onemocnění: dětská mozková obrna, roztroušená mozkomíšni skleróza, úrazy mozku a míchy, svalová dystrofie, epilepsie, vadné držení těla, nemoci po infarktu srdečního svalu nebo po srdečních operacích, duševní choroby, schizofrenie a maniodepresivní stavy, artismus, mentální anorexie a bulimie, sexuální deviace, drogová závislost, alkoholismus, gamblerství, porucha chování dětí, syndrom nevyzrálého mozku a únavový syndrom.

2.2.3 Hiporehabilitace a senior

Využití hiporehabilitace v terapiích se seniory není v dostupné literatuře popsáno. Přesto na koních jezdí spousta osob staršího věku, kteří se k hiporehabilitaci dostanou např. při pobytu v psychiatrické léčebně. Není známo žádné hiporehabilitační středisko, které by se zabývalo léčebným působením koní na seniory. Hipoterapie je indikována lékařem, který musí posoudit zdravotní stav pacienta a vhodnost terapie. Vzhledem k některým onemocněním, typickým pro seniorský věk (např. osteoporóza) a k stále hrozícímu riziku pádu, může být často považována za nevhodnou.

2.3 Felinoterapie

Felinoterapie neboli léčebné využití koček je v rámci zooterapií nejméně známým oborem. V ČR se organizovaně felinoterapií zabývá pouze **Nezávislý chovatelský klub (NCHK)** se sídlem v Mladé Boleslavi, který vznikl v roce 1997. V roce 2003 vznikl při NCHK odbor zooterapie, který sdružuje dobrovolníky - chovatele pracující v oblasti **návštěvní služby** (viz. dále). Ostatní chovatelé pracují nezávisle, jsou však členy Sdružení chovatelů koček, organizace náležející mezinárodní felinologické federaci FIFe, či členy organizací zabývajících se zooterapií s jinými druhy zvířat. NCHK vydal v roce 2001 plemennou knihu koček a zkušební řády pro týmy v návštěvní

terapeutické službě. Součástí zkušebního řádu je čtyřstupňový systém způsobilosti koček v různých zátěžových situacích (Nerandžič, 2006, s. 62).

I v ostatních zemích se felinoterapie ve formě návštěvní služby teprve rozvíjí. V Kanadě se využívá více, od roku 2003, v Rakousku se felinoterapii věnuje Mgr. Ervín Reissaus. Kombinovaně s canisterapií se felinoterapii věnuje Bc. Avshalom Beni z Izraele. V dalších zemích bývá běžnější umístění koček do trvalé péče cílových zařízení (NCHK, 2007a).

2.3.1 Z historie

Z historie koček, na rozdíl od psů a koní, nejsou dochovány žádné záznamy, které by dokazovaly jasné pozitivní působení kočky na člověka. Nicméně kočky sehrály ve vývoji lidstva také svou úlohu. Dle Nerandžiče (2006, s. 60) se první předkové kočky objevili před dvaceti miliony lety, přímý předek dnešní kočky před dvanácti a podobal se dnešní kočce divoké. V literatuře nalezneme tvrzení o tom, že na rozdíl od jiných druhů zvířat si kočka přivlastnila člověka, a ne naopak. Soužití kočky s člověkem potvrzují archeologické nálezy (malby na hrobkách) z oblasti Jericha, Kypru a Egypta. Asi před 2000 tisíci lety byla kočka uznána jako převtělené božstvo, také z té doby pochází pověra, že má kočka devět životů. Špatné časy ve vývoji tohoto druhu nastaly v období středověku, kdy církve perzekvovala jejich vlastníky, neboť kočky považovala za převtělení ďábla. Zajímavé je, že pro pravoslavnou církev byly kočky jediným živočišným druhem, který měl žít v kláštorech. I v současné době jsou tato pozoruhodná zvířata opředena tajemstvím mnoha legend a bajek, je s nimi spojena řada pověr a právě kočky se staly hrdiny mnohých filmů a knih.

2.3.2 Metody a formy felinoterapie

Vzhledem k tomu, že felinoterapie není v ČR příliš rozšířenou metodou práce se zvířaty, ustálily se pouze tři základní metody, kterých mohou využít týmy pracující pod NCHK. Všechny metody mají charakter **AAA (Animal-Assisted-Activities)**.

První metodou je **návštěvní služba**. Je charakterizována kontaktem, osobní zkušeností klienta s kočkou, která je umístěna na klíně klienta či na pevné podložce připevněné k invalidnímu vozíku. Z uvedených skutečností vyplývá, že nelze preferovat určité plemeno ušlechtilých koček, a že zvíře vhodné pro tuto činnost musí být komunikativní, dostatečně klidné, ale i hravé. Mělo by mít absolutní důvěru ve svého majitele (NCHK, 2008 b).

Druhou metodou je **hraní loutkových pohádek se živými zvířaty**. Pohádky jsou určena dětem zdravým i mentálně a fyzicky handicapovaným. Kromě koček se při hře využívají i jiná zvířata – morčata, králíci. Scénář si tvoří terapeuti sami, využívají různých rytmických říkanek a lidových písniček, tím se snaží aktivně zapojit do hry děti z řad diváků. Zvířata zde mají spíše statické role. Tato metoda pomáhá budovat pozitivní vztah ke zvířatům (NCHK, 2008b).

Třetí metodou je **dočasné umístění kočky v cílovém zařízení**. Tato metoda je založena na individuálním přístupu felinoterapeutického týmu ke klientovi. Felinoterapie je zde vybrána lékařem jako vhodná doplňková metoda léčby (např. k potlačení agresivity, zklidnění a navazování komunikace u duševně nemocných).

2.3.3 Využití felinoterapie v domovech pro seniory

Felinoterapie ve vztahu ke starým lidem v ústavních zařízeních má určité velkou budoucnost. Kočka je zvíře, které nevyžaduje soustavnou pozornost jako si žádá pes, také péče o ni je méně náročná, čehož lze využít v chovu koček přímo v zařízeních. Kočka je také více komunikativnější a vyrovnanější než pes.

Dle Nerandžiče (2006, s. 77) je výhodou koček jejich nezávislost a zároveň schopnost vytvořit si k člověku **intenzivní citovou vazbu** a komunikovat s ním. Nevýhodou při návštěvních programech se může stát vazba kočky na byt nebo dům, kde se cítí být jistá. Kočka se snadno přizpůsobuje denním rytmům života člověka a působí na něj přímo prostřednictvím dotyků, čímž rozvíjí jeho hmat, zrak a sluch.

Během návštěvních programů kočky seniorům často prohřívají ruce, dotyk se srstí přináší **hmatové stimuly** a **příjemné prožitky**. Přítomná zvířata

evokují u seniorů **vzpomínky** na vlastní zvířata, která museli opustit či zemřela stářím a jak již bývá v lidské povaze, lidé raději vzpomínají na hezké a veselé zážitky, než na ty smutné. Zvláště senioři těmito vzpomínkami navazují kontinuitu se svou minulostí a dochází ke **stimulaci paměťových funkcí** (NCHK, 2007c).

2.4 Využití dalších zvířecích druhů v zooterapii

V německy mluvících zemích bylo zaznamenáno na 30 živočišných druhů, jejichž zástupci se uplatnili v zooterapiích. Jednalo se o akvarijní ryby, okrasné ptáky, kočky, králíky, morčata, ovce, kozy, skot, psi, prasata, plazi, obojživelníky, pavouky, ale i pštrosy a klokany (Mahelka, 2007, s. 281). Využití méně obvyklých druhů zvířat bohužel není dostatečně zdokumentováno a zcela chybí metodické zpracování. Více je zpracována pouze ornitoterapie a delfinoterapie.

V **ornitoterapii** se využívá několika druhů papoušků (amazoňané, žakové, arové, korely a andulky). Papoušci mají pozitivní vliv na lidskou psychiku, mezi nimi a člověkem se může vytvořit opravdu velké citové pouto. Papoušci mohou pomoci pacientům s Alzheimerovou nemocí (dostávají nemocného do současnosti a poskytují pocit bezpečí), opuštěným seniorům, hyperaktivním dětem a samozřejmě mentálně postiženým osobám a lidem s psychickými poruchami. Papoušek je skvělý společník, přirozené antidepresivum a dobrý komunikátor (Doležalová, 2007, s. 282-289).

Ornitoterapii lze provádět dvěma způsoby – přímým chovem v zařízení nebo v rámci návštěvních programů.

Využití delfína pro zooterapii je známé již několik desetiletí. V ČR se **delfinoterapie** nepraktikuje, delfinária, specializující se na terapie nalezneme na Floridě, v Německu (Nürnberg), na Ukrajině (Sevastopol), Izraeli (Eilat).

Nejčastěji se delfinoterapie uplatňuje u klientů – dětí s narušeným sociálním kontaktem a komunikací (autismus), u dětí s mentálním, tělesným nebo kombinovaným postižením.

Metoda delfinoterapie je aplikována v blocích (7-10 dní), kde důležitou roli hraje i rodina klienta. Léčebného procesu se účastní další odborníci z řad fyzioterapeutů, psychologů a logopedů (Tichá, 2007, s- 290).

Z malých zvířat se v zooterapii uplatňují především **králíci**, **morčata**, **čiččily** a **fretky**. Působení králíků v zooterapiích je značně podceňováno, což dokazuje absence jakýchkoli ucelených písemných zdrojů. **Králík** je vynikající terapeutický pomocník, je klidný, ale zvědavý, pohyblivý, lze ho chovat na klíně, na ruce i na posteli, rád se nechá hladit, jeho srst je měkká a hebká (Mahelka, 2007, s. 292-295). Je vhodný pro terapie s dětmi i seniory. Formy využití jsou opět v rámci návštěvních programů nebo rezidentní.

Stejným způsobem jsou využívána **morčata** (oba druhy mají podobné vlastnosti), často se tak děje souběžně.

Čiččily mají nesmírně jemnou srst, proto byly v Kanadě zapojeny do rehabilitace pacientů po těžkých popáleninách.

Fretky pro své komunikační dovednosti byly zařazeny do terapeutických a sociálně rehabilitačních programů i v ČR (Mahelka, 2007, s. 296-298).

Loučka (2007, s. 299-305) popisuje zvláštní formu zooterapie – **farmingterapii**, tedy terapii prostřednictvím práce na farmě. Nejedná se pouze o práci v přímém kontaktu se zvířaty, ale i o práci v celém procesu chovu a ošetřování zvířat, většinou u více druhů zvířat, včetně přípravy krmiva a vytváření dobré pohody zvířat. Tento druh terapie je velmi důležitý a účinný, přispívá k integraci klientů do společnosti, k jejich postupnému zařazování mezi zdravé lidi. Klienti buď na farmě žijí (farma jako součást zařízení sociální péče) nebo na farmu dojíždějí.

3. Zooterapie v domovech pro seniory

V následující kapitole se zaměříme na využití zvířat v ústavních zařízeních, zejména v domovech pro seniory. Bude zde vysvětlen význam léčebného působení zvířat a nastíněny možnosti pro konkrétní využití zooterapie. Shrnuty budou nejvýznamnější problémy spojené s chovem zvířat v ústavních zařízeních. Součástí kapitoly jsou též pravidla držení zvířat, welfare zvířat a osobnostní profil zooterapeuta. Tato kapitola je výchozí pro praktickou část diplomové práce.

3.1. Význam zvířat pro staré lidi v ústavních zařízeních

Mezi zvířaty chovanými doma a člověkem existuje již od nepaměti vzájemný vztah. Zvířata dokáží zmírnit u člověka zvláště pocity osamělosti a společenské izolace.

O domácí zvířata však musíme pečovat a řádně se o ně starat. Starý člověk ve styku se zvířetem tak znovu přebírá **zodpovědnost za živou** bytost. Zvířata jsou totiž na člověku závislá. To může **zvyšovat sebevědomí starých osob**, neboť tím získávají důležitou náplň svého současného života. Zvířata posilují lidskou **tělesnou činnost**, ať je to při krmení, při hře, při údržbě jejich hygieny nebo na procházkách se psy. S domácími zvířaty lze slovně **komunikovat**. Je tu vždycky někdo, s kým si můžeme nahlas popovídat.

Zvířata také usnadňují komunikaci mezi lidmi. Jsou podnětem a **předmětem rozhovorů** mezi obyvateli domovů. Pomocí zvířat nacházejí ošetřovatelé a terapeuti snadněji možnost k zahájení rozhovoru. Domácí zvířata vyžadují určitý denní rytmus a působí jako léčebný prostředek proti stářím podmíněné nesoustředěnosti a zmatenosti. Zvířata dávají člověku určitou **jistotu**: chovají se stále stejně a nejsou náladová. Mohou tak kladně ovlivňovat zdravotní stav stárnoucích.

Také se prokázalo, že při hlazení zvířátka dochází k **poklesu krevního tlaku** a srdeční činnost se zklidňuje. Navozuje se tak stav **celkového uvolnění**. Zvířata mohou spolupůsobit na snižování spotřeby léků proti bolesti a proti úzkosti. Pomáhají i při některých poruchách spánku. Zvířata pomáhají lépe **překonávat tělesná a duševní utrpení**. Zpříjemňují svou přítomností

prázdnotu lidských domovů. Chovaná zvířata doma nejen že vyžadují, ale i **opětují lásku**. Přijímají vděčně projevy našeho zájmu, především mazlení. Dokáží nás rozveselit, navozují úsměv ve tváři a přinášejí nám radost (Hestia, 1998, s. 6-7).

Zajímavá je myšlenka J. M. Masona (1999, s. 62), že psi si neuvědomují čas tak, jak je vymezen konvencí. Psi nerozdělují dny na minuty či hodiny ani neměří čas na týdny, měsíce a roky. Pes se nechvěje při pomyšlení na vlastní smrtelnost a nepřemýšlí o době, kdy již nebude mezi živými. Tudiž ve společnosti psů i lidé vstupují do říše bezčasovosti, kde se budoucnost zdá věcí nedůležitou.

Následující přehled **základních charakteristických problémů** (Galajdová, 1999, s. 121) ukazuje k čemu mohou být zvířata v geriatrických zařízeních prospěšná:

- domovy pro seniory jsou do značné míry organizované a tím je téměř vyloučena osobní zodpovědnost obyvatel – zvířata jsou často tím jediným, za co může starý člověk převzít odpovědnost,
- v domovech jsou často opomíjeny i nejzákladnější potřeby soukromí – prostřednictvím osobního vztahu ke zvířatům se vytváří soukromá sféra a intimita,
- v ústavech často převládá životní pocit neužitečnosti a nepotřebnosti, někdy vystupňovaný až do „naučené bezmocnosti“, postoje „já nemohu“ – zvířata motivují, vyžadují každodenní péči, pevný režim dne, s nimi život dostává smysl a řád,
- chybění dostatečně silných podnětů vede k uzavření se do vzpomínek na minulost, nostalgii až depresi – zvířata poskytují takové podněty a navíc vyžadují orientaci na přítomnost a budoucnost – žije teď a tady a budou nás potřebovat i zítra,
- prostředí v domově pro seniory nenabízí žádnou možnost seberealizace, nedává možnost zabývat se aktivní péčí a tím si získat lásku a úctu – zvířata jsou živé bytosti, které umí milovat a každý projev pozornosti vracejí,
- v domovech schází taktilní podněty, možnost darovat a přijímat něžnosti – zvířata mohou do značné míry nahradit lidskou příchýlnost a tělesným kontaktem umožnit prožití hluboce lidské potřeby něžnosti,

- člověk se stydí za své stáří, za to, jak vypadá – v kontaktu se zvířaty platí jen vnitřní hodnoty, zvíře nerozlišuje mezi mladými a starými, krásnými a ošklivými, zdravými a nemocnými. Miluje a respektuje člověka, i když je starý,
- vztah mezi klienty a personálem bývá často napjatý – společná radost a smích uvolňují a spojují, potřeba pacientů vyžadovat pozornost ošetřovatelů – a to i negativismem, se snižuje. Stejně jako v komunikaci mezi obyvateli domova, může mít zvíře funkci katalyzátoru i v rozhovoru s terapeutem.

3.2 Možnosti a způsoby využití zvířat v domovech pro seniory

Dle příručky Hestie (1999, s. 14) existují v zásadě tři možnosti léčebných vztahů mezi starým člověkem a zvířaty v institucích pro staré občany:

1. **Návštěvní programy**
2. **Chovat zvířata přímo v ústavech – rezidentní forma**
3. **Přinášet zvířata do ústavů z původních domovů obyvatel.**

3.2.1 Návštěvní programy

V rámci léčebných programů přicházejí chovatelé zvířat (např. z řad zaměstnanců ústavu nebo rodinných příslušníků klientů) nebo zkušení terapeuti (canisterapeutické týmy). Pro tuto činnost se nejvhodnějším zvířetem zdá být pes. Vyloučit ovšem nesmíme další drobná zvířata – kočky a hlodavce. Zvířata, která takto pracují by měla být pečlivě vybírána a samozřejmě splňovat **zdravotní a hygienické podmínky**.

Důležitým faktorem pro úspěch návštěvních programů je **pravidelnost**. Pokud se tam zvíře objevuje zřídka, jeho působení na člověka nemá dlouhodobější efekt.

Návštěvní programy mohou probíhat při příznivém počasí **venku** (aktivní procházky) nebo **v připravené místnosti**. Doba trvání kontaktu se zvířetem by neměla přesáhnout jednu hodinu, aby nedocházelo k přetěžování zvířete.

Kontakt se zvířaty může být organizován **skupinově** nebo **individuálně**. Práce ve skupině se odvíjí na základě uvolněné komunikace. Senioři mluví o svých zkušenostech se zvířaty a kladou chovateli otázky o péči a výcviku. Je

možné využít k pobavení některých her (aport, podávání packy). Samozřejmě je neustálé hlazení a mazlení se.

Návštěvní programy by měli mít možnost využít i **klienti upoutaní na lůžko**. Zvířata mohou být přinášena do pokojů k lůžkům. Zde se osvědčuje konzultace vhodnosti terapie s ošetřujícím personálem.

3.2.2 Chov zvířat v ústavních zařízeních

Zvířata chovaná přímo v ústavních zařízeních představují širší a častější využívání, zároveň však může vznikat více problémů. Možnosti chování zvířat v ústavech jsou velmi omezeny. Při volbě vhodného zvířete je nutno vzít v úvahu řadu okolností.

V domovech pro seniory lze chovat **akvarijní rybky**, **malé ptáčky** (andulky, kanárky), **malé hlodavce**, **psi a kočky**. Nejoblíbenějšími zvířaty jsou bezesporu **psi a kočky**. Kočka, která je závislá více na prostředí, než na konkrétní osobě, může být v zařízení lépe uplatnitelná, než pes, který potřebuje mít jednoho pána. Na druhou stranu chov psa skýtá více možností pro uplatnění terapií (venčení, výcvik).

Malí hlodavci (morčata, králíci) jsou nenároční na péči a pokud se správně socializují, v terapii prokážou službu stejně významnou jako pes a kočka. Oblíbenými společníky seniorů jsou **malí ptáčci**. Ptáčci působí svým pestrým zbarvením a usnadňují slovní komunikaci (Hestia, 1999, s.17).

Pokud je zařízení uzpůsobeno pro chov větších zvířat, lze chovat **ovce**, **kozy**, prasata atd. Tento způsob je většinou využíván v ústavech sociální péče, kdy o zvířata pečují klienti v rámci pracovních terapií.

3.2.3 Zvířata přinesená z původních domovů obyvatel

Odchod z domova do ústavního zařízení není pro staré lidi jednoduchý. Obzvláště ti, kteří se musí rozloučit se svým pejskem či kočičkou dlouze svůj krok zvažují. Tato velká životní změna je pro seniora značně stresující. Nemuselo by to tak ale být, pokud by si člověk mohl vzít svého čtyřnohého spolubydlícího s sebou. Cítil by se v novém prostředí jistěji.

Bohužel ve většině zařízení v ČR **není možné nastupovat do domovů pro seniory s vlastním zvířetem**. Panují zde obavy o bezproblémové soužití s ostatními lidmi, popřípadě dalšími zvířaty. Problematickým se jeví i případ, kdy senior onemocní a nemůže nadále péči o zvíře vykonávat. Vstřícní musí být jak obyvatelé zařízení, tak i personál. Je velká škoda, že v naší republice ještě nenastal čas pro tento lidský přístup, který je v jiných zemích, například v Holandsku, samozřejmý.

3.3. Problémy léčebného využití zvířat v domovech pro seniory

Soužití se zvířaty, v jakékoliv výše zmíněné podobě může přinést kromě spolehlivého účinku i řadu problémů. Obecně můžeme říci, že hrozí rizika **v oblasti zdravotní, právní a finanční**.

Dle Hestie (1999, 22) jsou **zdravotnické problémy** znovu a znovu předhazovány jako hlavní argument proti držení zvířat v ústavech. Je třeba opakovaně zdůrazňovat, že nebezpečí nákazy od zvířete na člověka je při zachování určitých pravidel minimální a toto riziko vždy převyšuje pozitivní působení zvířete na člověka.

Samozřejmostí je udržování zvířat v čistotě, podrobovat je pravidelným veterinárním prohlídkám a dodržet předepsaná pravidla očkování. Dle Hestie (1999, s. 22) alergické problémy osob starších 55 let již nehrají závažnější úlohu. Dřívější alergická onemocnění obvykle v tomto věku ztrácejí na intenzitě a nové příznaky se nevyskytují. Přesto je nutné dotázat se na případná alergická onemocnění. Zranění způsobená zvířaty nejsou obvyklá, neboť zvířata pro léčebná využití jsou zodpovědně vybírána.

Právní otázky, stejně jako hygienické normy, pro chov zvířat v ústavních zařízeních nebyly dosud jasně formulovány. Za směrodatné se považují předpisy příslušných úřadů, zodpovědných za chod daného ústavu. Pokud možno by měla být problematika chovu zvířat stanovena v interních předpisech zařízení.

Stejně jako se musí investovat do jiných terapií, i zooterapie s sebou nese příslušné **finanční náklady** (vybavení, krmivo, veterinární péče). Návštěvní programy jsou většinou provozovány na dobrovolnické bázi. Náklady

na personál by měli být v ideálním případě též nulové, často se využívá dobrovolné práce klientů.

3.4. Pravidla organizace chovu zvířat v domovech pro seniory

Následující pravidla organizace chovu zvířat v domovech pro seniory byly zpracovány dle příručky **Zvířata v domovech pro seniory** (Hestia, 1999, s. 24-25).

1. Pověřit vždy hlavní zodpovědnou osobu za správnou údržbu zvířete, např. vodiče psa, zodpovědného člověka za krmení apod. (terapeut nebo obyvatel zařízení).

2. Všichni v domově (obyvatelé i personál) musí znát informace o zvířatech, především o jejich potřebách a o chování (vývěsky, letáky, informační schůzky).

3. Před pořízením zvířete informovat personál i obyvatele, je nutné shromáždit všechny informace o averzích, strachu a alergiích.

4. Právní otázky a financování se musí vyjasnit předem.

5. Je nutné se předem dohodnout, kde bude zvíře umístěno, kdo za něj bude zodpovídat.

6. Opatření zvířete pro ústav nesmí být pro jeho obyvatele překvapením ani spontánní akcí. Senioři musí mít čas a dostatek příležitostí si na nového spolubydlícího zvyknout.

7. V případě pochybností a odmítnutí ze strany klientů, musí být předem stanoveno, kde najde zvíře jiné trvalé umístění.

8. Jestliže bude zvíře umístěno ve společenské místnosti, měli by mít všichni obyvatelé k němu stejný přístup, aby se tak zabránilo eventuálním pŕtkám ze žárlivosti.

9. Podobně jako člověk musí mít zvíře příležitost se někam stáhnout do ústraní a v klidu si odpočinout. Tato skutečnost musí být všem jasná.

10. Správným rozdělením úloh dosáhneme toho, že zvíře bude dobře ošetřováno, ale nikoli hýčkáno (především ne překrmováno).

3.5 Etika využívání zvířat a osobnost terapeuta

Etické otázky (**welfare zvířat**) v souvislosti s využíváním zvířat v terapiích nabývají stále větší důležitosti. Při terapii se musí cítit dobře klient i zvíře, jinak by terapie nebyla doopravdy účinná. Základními etickými principy, dle **Handbook on Animal – Assisted Therapy** (Vízdalová, 2005, s. 19), pro využívání zvířat v terapii jsou:

1. Všechna zvířata, která jsou v terapiích využívána, musí být chráněna před zneužíváním, nepohodlím a vyčerpáním jak fyzickým tak duševním.
2. Zvíře musí mít vždy zajištěnou ošetrovatelskou a veterinární péči.
3. Všechna zvířata musí mít k dispozici místo, kde mají klid, aby si mohla odpočinout od pracovních aktivit. Terapeut využívající zvířata musí znát, zda zvíře podstoupilo všechny preventivní procedury.
4. V situaci, kde klient zvíře zneužívá úmyslně nebo neúmyslně, je nutno respektovat základní potřeby zvířete, i když to může znamenat ukončení kontaktů mezi klientem a zvířetem. V případě, kdy má terapeut podezření, že klient zvíře zneužívá, musí zajistit také bezpečnostní opatření, aby chránil zvířecí prosperitu a práva. Pokud existuje jakýkoliv důkaz o stresu nebo zneužívání se stává očividné, musí být kontakty mezi zvířetem a klientem ukončené.
5. Klienti, kteří hrubě zneužívají terapeutické zvíře, mohou zcela zničit kapacitu zvířete pomáhat jiným.

S **welfare zvířat** souvisí i **osobnost člověka**, který se terapiemi zabývá.

Dle Neradžiče (2005, s.19) by měl mít následující vlastnosti:

Člověk, který se zabývá léčbou lidí a zároveň pracuje se zvířaty musí rozumět v základních rysech chování a chovatelství zvířat, musí být odborníkem na problematiku nemocných zdravotně postižených osob.

Terapeut musí znát přirozené chování a potřeby zvířete s ohledem na jeho individuální psychologii a jednat s ním srozumitelně a důsledně a neagresivně.

Měl by být bezkonfliktní, emocionálně vyrovnaný, sociálně inteligentní, vzdělaný člověk a schopný týmové práce. Kdo nedokáže kontrolovat sám sebe, nedokáže kontrolovat zvíře ani léčebný proces. Chovatel musí být zklidňujícím faktorem, nikoli zdrojem stresu.

Zvíře dělá jen to, co jej člověk naučí a podle svých přirozených vzorců, které mohou být potlačené na základě výcviku. Neočekávaná změna chování ze strany člověka ho uvádí do zmatku a nejistoty. Selhání zvířete je vždy selháním člověka, který nesmí zvíře trestat za své chyby!

4. Výzkum v oblasti zooterapií

Výzkumů v zooterapii byla provedena celá řada, především v zahraničí. V ČR neexistuje instituce, která by se zabývala výzkumem v této oblasti. Většina realizovaných výzkumů byla provedena studenty vysokých škol, kteří si toto téma vybrali pro své závěrečné práce. Ač byly výsledky jakkoli pro obor přínosné, většinou se nedostaly k širší veřejnosti. V literatuře se dočteme, že „nedostatek kvalitních výzkumů podle vědeckých pravidel je další z příčin, které zabraňují uznání canisterapie za podpůrnou léčebnou metodu“ (Kalinová, 2003, s. 28). V nejucelenější a nejnovější publikaci „Zooterapie ve světle objektivních poznatků“ také chybí kapitoly věnující se výzkumným záměrům v zooterapii.

„Etický kodex canisterapeutického týmu CTA“ obsahuje i článek (bod 8) týkající se výzkumu, kde se vysvětluje, že canisterapeut je členem širšího rehabilitačního týmu, proto je možné, že jeho činnost bude zahrnuta do výzkumu. Canisterapeut má právo se výzkumu účastnit, stejně tak právo odmítnout, pokud je výzkum v rozporu s předpisy a profesními standardy canisterapie. Článek nezapomíná i na možnost, kdy výzkum vede sám canisterapeut. Vlastní výzkum by měl být v souladu s pravidly a předpisy pro výzkum v oblasti sociálně zdravotní či školské. Samozřejmé je i získání oprávnění od instituce, kde výzkum probíhá.

5. Úvod do realizovaného výzkumu v domově pro seniory

Výzkum pro tuto diplomovou práci byl proveden v domově pro seniory ve Světlé nad Sázavou. Před dvěma roky jsem zde prováděla šetření zaměřené na aktivizaci starých lidí, jehož výsledky jsem uvedla v bakalářské práci „Aktivní stáří v domově důchodců“. Domov pro seniory ve Světlé nad Sázavou nabízí svým obyvatelům mnoho zajímavých programů, které se těší hojně účasti. Při pozorování společenského života v tomto zařízení jsem si ale uvědomila, že mnohým seniorům chybí kontakt se zvířaty. Tento fakt vedl k tomu, že jsem do zařízení přivedla svého psa a výsledky experimentu uvedla v závěrečné zprávě bakalářské práce. Vzhledem k tomu, že se jednalo o pokus úspěšný, začala jsem o léčebném využívání zvířat více přemýšlet a především shromažďovat dostupné informace. Po domluvě s vedením zařízení již nic nebránilo pokusit se uvést získané poznatky do praxe a praktikovat zooterapie právě v domově pro seniory ve Světlé.

V následující kapitole stanovím cíle a vysvětlím použité metody výzkumu. Dále bude představen domov pro seniory, kde výzkum probíhal – tato část vzhledem k povaze údajů do jisté míry kopíruje data z bakalářské práce Aktivní stáří v domově důchodců. Následovat bude kapitola, vysvětlující konkrétní formy realizace zooterapie a problémy s tím spojené. Postupně představím výsledná data z pozorování, rozhovorů a dotazníkového šetření.

6. Cíle a metody pro výzkum v domově pro seniory

Provedený výzkum vychází z fenomenologického paradigmatu, kde zkoumanými jevy jsou stáří a nově se rozvíjející metoda zooterapie. Postupovala jsem v souladu s principy analytické indukce, kdy na počátku stál výzkumný problém – vliv zooterapie na starého člověka. Hypotéza byla zformulována na základě prvotních údajů, vycházejících z bakalářské práce „Aktivní stáří v domově důchodců“, kde byl prokázán v rámci pokusu se psem úspěch. **Lze tedy vycházet z hypotézy, že zvířata mají na obyvatele domova pro seniory pozitivní vliv. Cílem této práce je tedy podat přesvědčivé důkazy o tomto vlivu a zároveň informovat další zájemce o problematiku v oblasti zooterapií o úskalí zavádění metod zooterapie do praxe.**

Stejně jako v praktickém životě, tak i ve výzkumu, nelze oddělit kvalitu od kvantity, proto aby dosažená pravda byla úplná, musíme zkoumaný jev posoudit kvalitativně i kvantitativně.

Vzhledem k povaze zkoumaného jevu, jsem zvolila stejně jako u bakalářské práce **metodu participačního pozorování** a stala se tak přímým účastníkem samotného výzkumu. V rámci pozorování byla provedena řada rozhovorů a sběr produktů činnosti obyvatel, související s problematikou zooterapií.

Kvalitativní metody mají nízkou reliabilitu, snažila jsem se tedy pro větší platnost využít **metody dotazníkového šetření a strukturovaných rozhovorů**. Respondenty dotazníkového šetření byli zaměstnanci domova, tento způsob se zdál být z hlediska nutnosti získání daných informací jako nejvhodnější. Strukturované rozhovory s obyvateli mi poskytly zpětnou vazbu a jasně zformulované zhodnocení provedeného výzkumu.

Dobu výzkumu nelze jasně specifikovat, do výzkumu jsem zařadila fakta stará již desítky let (výpovědi obyvatel), zkušenosti se zvířaty z bývalého zařízení ze Smrčné (viz. níže) a konečně plánovanou současnou činnost, která trvá 1,5 roku. Předpokladem je, že i po ukončení výzkumu se bude dále rozvíjet.

Výběr účastníků výzkumu byl proveden na základě zájmu obyvatel domova a principu dobrovolnosti. Snahou výzkumníka bylo, aby v pozorované

skupině byl zastoupen reprezentativní vzorek obyvatel (z hlediska zdravotního – psychického i fyzického – stavu).

Získaná **data** byla převedena do textové podoby, klasifikována a posuzována z hlediska vzájemných souvislostí. Postupně se tak v rámci **otevřeného kódování** vytvářely kategorie.

Cíle výzkumu zooterapií v domově pro seniory ve Světlé nad Sázavou byly zformulovány do čtyř bodů:

1. **Přítomností zvířat narušit strnulý chod ústavního zařízení, přiblížení ho tak „domovu“, a tím zlepšit kvalitu života seniorů.**
2. **Dokázat, že přítomnost zvířat v ústavním zařízení pozitivně ovlivňuje psychický a fyzický stav člověka a podat o tom přesvědčivé důkazy.**
3. **V případě, že bude dokázáno, že přítomnost zvířat v ústavním zařízení pozitivně ovlivňuje psychický a fyzický stav člověka, bude zooterapie dále rozvíjena a trvale zařazena do programu aktivit domova pro seniory.**
4. **Informovat další zájemce o problematiku v oblasti zooterapií o úskalí zavádění metod zooterapie do praxe v teoretické i praktické rovině.**

7. Domov pro seniory ve Světlé nad Sázavou

7.1 Historie domova

Zřizovatelem organizace **Sociální centrum města Světlá nad Sázavou**, která spravuje **Domov pro seniory a Dům s pečovatelskou službou** je město Světlá nad Sázavou. Historie domova pro seniory je spjata i s jiným místem – s obcí Smrčná. Zde byl v roce 1949 založen dřevěný penzion pro staré občany a po požáru v roce 1955 byl objekt přestavěn na zděný dům. V tomto domově žilo původně 60 obyvatel, o které pečoval 26-ti členný personál. Po restituci objektu původnímu majiteli se Město Světlá rozhodlo zřídit nový domov důchodců s kapacitou 80 obyvatel. Dne 1. 9. 2000 se 60 obyvatel starého domova včetně personálu slavnostně přestěhovalo do nového objektu.

V současné době má domov 88 obyvatel a služby obyvatelům zajišťuje 47 členný personál (Brožová, 2006, s. 14).

7.2 Základní služby

Domov se nachází v klidné části města. K domovu patří zahrada, kde klienti mohou odpočívat na lavičkách nebo v altánku. Budova je bezbariérová, pro snadnější orientaci jsou poschodí odlišena barevně – modře, červeně a zeleně. V každém patře jsou dvě klubovny, v jedné je vždy televize a do druhé klubovny si mohou obyvatelé chodit číst, povídat nebo zde probíhají terapie. Na každém poschodí je společná koupelna a kuchyňka. V přízemí je zřízena recepce, velká jídelna, která slouží i ke kulturním a společenským účelům. V suterénu domova je tělocvična, prádelna, kadeřnický salón a obřadní síň, kde se pravidelně konají bohoslužby.

V domově je 88 lůžek, 26 v jednolůžkových a 31 v dvoulůžkových pokojích s úplným hygienickým vybavením.

Strava v domově je přizpůsobena svým složením, množstvím a úpravou zdravotnímu stavu a věku obyvatel.

Zdravotní a ošetřovatelskou péči poskytuje zdravotní personál nepřetržitě. Tato péče zahrnuje soubor činností k zabezpečení a uspokojení

základních potřeb, od osobní hygieny, základních fyziologických potřeb, až po hygienu bydlení. V budově je ordinace ústavního lékaře, který dochází 2x týdně, pravidelně přichází mezi obyvatele domova i psychiatr (Brožová, 2006, s. 14-15).

7.3 Volný čas v domově

Kvalitní program je nejen nutným doplňkem péče o seniory, ale má na jejich duševní a fyzický stav velmi pozitivní účinky. Poskytuje lidem nutnou fyzickou činnost, mentální stimulaci a příležitost ke vzájemnému sblížení a společenskému životu, který je pro psychiku člověka velmi důležitý (Brožová, 2006, s. 17).

Volný čas v domově zajišťují dvě sociální pracovnice a dvě pracovnice sociální péče. Program je pravidelný – týdenní, obyvatelé mají možnost si vybrat z těchto možností:

- **Ergoterapie** – je uskutečňována denně, zejména formou ručních prací v klubovně. Též probíhá individuálně jako nácvik soběstačnosti.
- **Ranní cvičení** – cvičení probíhá ve skupině, je zaměřeno na cviky proti ochabování svalstva, protažení a uvolnění těla. Součástí je i pravidelně vyhodnocovaná soutěž v hodu šipkami a ve shazování kuželek.
- **Keramika** – orientuje se na výrobu drobných dárkových předmětů a trénování jemné motoriky.
- **Taneční terapie** – jedná se sestavy jednoduchých pohybů za doprovodu rytmické hudby, tančí se v sedě na židlích.
- **Muzikoterapie** – uskutečňuje se formou zpívání zejména lidových a národních písní.
- **Práce s počítačem** – obyvatelé se učí základním dovednostem práce s počítačem, aktivně vyhledávají informace z internetu.
- **Trénink paměti** – cílem je posilování krátkodobé a dlouhodobé paměti zábavnou formou.
- **Individuální péče** – uplatňuje se zejména u ležících obyvatel, uskutečňuje se obvykle formou rozhovorů, her a individuálního trénování paměti.

TÝDENNÍ HARMONOGRAM PRACOVNÍ NÁPLNĚ

PONDĚLÍ	9⁰⁰ - 10⁰⁰	tělocvična - ranní cvičení
	10⁰⁰ - 11¹⁵	ergoterapie
	13⁰⁰ - 15⁰⁰	individuální péče
	13³⁰ - 17⁰⁰	ergoterapie, keramika
ÚTERÝ		
	9⁰⁰ - 11¹⁵	keramika + ergoterapie
	9⁰⁰ - 11³⁰	individuální péče - masáže
	13⁰⁰ - 15⁰⁰	individuální péče
	14⁰⁰ - 15⁰⁰	taneční terapie
	13³⁰ - 17⁰⁰	ergoterapie
STŘEDA		
		Nákupy pro imobilní obyvatele
	9⁰⁰ - 10⁰⁰	tělocvična - ranní cvičení
	10⁰⁰ - 11¹⁵	ergoterapie
	13⁰⁰ - 15⁰⁰	individuální péče
	13³⁰ - 17⁰⁰	Ergoterapie, práce s počítačem
ČTVRTEK		
	9⁰⁰ - 11¹⁵	ergoterapie
	9⁰⁰ - 11³⁰	individuální péče - masáže
	9³⁰ - 10³⁰	trénink paměti
	13⁰⁰ - 15⁰⁰	individuální péče
	14⁰⁰ - 15⁰⁰	muzikoterapie
	13³⁰ - 17⁰⁰	ergoterapie

(Brožová, 2006, s. 17)

● **Kulturní akce** – domov pro seniory pořádá mnoho společenských a kulturních akcí. Pravidelně jednou za měsíc jsou to „kavárničky“ – posezení s hudbou a občerstvením, každý rok se tančí na „Maškarním bále“, „Pout'ové“ a „Mikulášské zábavě“ a pálí se vatra při „Sletu čarodějnic“. Obyvatelé domova se aktivně zapojují do společenského života Města Světlá (sportovní události, výstavy, kulturní představení). Jednou za rok domov pořádá společný celodenní výlet pro obyvatele i zaměstnance.

● **Univerzita slunečního věku** - Univerzita slunečního věku vznikla, inspirována „skutečnými“ univerzitami třetího věku (U3V), na základě zájmu o duševní aktivity a vzdělávání z řad obyvatel domova důchodců. Na rozdíl od U3V samozřejmě nemá statut vysoké školy. Vzdělávání má výlučně charakter osobnostního rozvoje, jehož cílem je rozvoj intelektuálních a poznávacích

schopností, posilování duševního zdraví a sebedůvěry. Jedná se o cyklus přednášek, vždy 1x do měsíce. Témata jsou vybírána dle zájmu a vzhledem k možnostem přednášejících. Přednáší odborníci i laici. Po každé přednášce je studentům uložena dobrovolný domácí úkol a pokud je zadání úkolu zaujme, vypracují ho a odevzdají na příští přednášce. Každá přednáška je pořadatelem písemně vypracována a předána účastníkům k dalšímu studiu. Podmínkou k úspěšnému absolvování je splnění 80% docházky. Absolvent při slavnostním zakončení obdrží diplom od pořadatele – Sociálního centra a sborník sestavený z vypracovaných úkolů studentů. Nyní probíhá již druhý ročník, který navštěvují obyvatelé domova, klienti pečovatelské služby a členové klubu důchodců.

- **Časopis Slunečnice** – časopis vychází 4x ročně, zprostředkovává informace mezi zaměstnanci a obyvateli, předkládá aktuální témata a má své stálé rubriky (kultura, sport, cestování atd.). Časopis slouží pro vnitřní potřebu.

7.4 Tradice zooterapie

V domově pro seniory ve Světlé nemá chov zvířat příliš velkou tradici. Jinak tomu bylo ve Smrčné, odkud se domov stěhoval. Podmínky tam byly jiné, Smrčná je vesnice a domov se nacházel téměř na samotě. Klienti zde chovali hospodářská zvířata. Nutno však říci, že v té době bylo složení obyvatel jiné, než je tomu dnes. Dříve lidé přicházeli z vesnic, leckdy z velice špatných podmínek a byli zvyklí na domácí zvířata. Někteří si bez nich nedovedli ani svůj život představit. Dnes tomu tak není. Dnešní senioři už mají většinou jiné zájmy a ne všem se přítomnost zvířat zamlouvá.

Ve Smrčné byl proveden také pokus se psem, který byl domovu zapůjčen. Pes měl pouze základní výcvik, přesto byl označen za terapeutického. Po čase se to projevilo tím, že pes nechtěl pouštět do domova návštěvníky a lidé se ho báli. Musel být vrácen majitelce. Majitelka psa přebírala s výčitkami, že je pes překrmený, což bývá velkým problémem chovu zvířat v domovech důchodců. Obyvatelé si zvíře zamilují a myslí si, že největší službu psovi udělají tím, že ho budou stále krmit. Bohužel staří lidé jsou někdy

opravdu tak trochu dětmi a na zákaz krmení mohou reagovat uraženě a dále si prosazovat svou.

Za zmínku stojí i to, že plemeno chovaného psa bylo labradorský retriever. Je obecně známo, že toto plemeno při správném vedení je dobrosrdečné a neublíží. Ale je to pes mohutný, což je pro mnohé lidi odrazující. Starý shrbený člověk, nejistý svou stabilitou, se raději pomazlí s menším psem, obává se, že by ho velký pes mohl porazit.

Domov byl přestěhován do nové budovy ve městě a zde již pro zvířata nebylo místo. Jediným zvířetem byla vodní želva, kterou kdosi domovu daroval. Akvárium se želvou bylo umístěno v klubovně, kde se schází nejvíce lidí. O želvu se starala jedna klientka a to velmi svědomitě. Obyvatelé želvu pozorovali a někdy byla i námětem k rozhovoru. Bohužel tato želva uhynula a v domově tak nezůstalo jediné zvíře. Pouze rodinní příslušníci a návštěvy obyvatel někdy sebou vodili psy (Brožová, 2006, s. 41).

8. Realizace zooterapie v domově pro seniory ve Světlé n. S.

V následující části bude popsán postup zavádění zooterapie do domova z hlediska vhodnosti formy a metod zooterapie. Při výzkumu byly využity forma rezidentní a návštěvní programy. Důležitou součástí uceleného programu léčebného využívání zvířat jsou i doplňkové aktivity.

8.1. Rezidentní forma

Rezidentní formou rozumíme chov zvířat přímo v zařízení (viz. kap. 3.2.2). Zvířata lze chovat ve společných prostorách nebo na pokojích klientů.

8.1.1 Chov zvířat ve společných prostorách

Při výběru vhodného zvířete pro chov v domově ve Světlé bylo nutné zohlednit minulé zkušenosti obyvatel i zaměstnanců. Tyto zkušenosti nebyly nikterak pozitivní – nikdy se v zařízení nevyskytnul zaměstnanec, který by se chtěl práci se zvířaty věnovat nad rámec svých běžných povinností.

Odvahu na to, abych pořídila psa či kočku jsem neměla, též mi tato zvířata nepřijdou zcela vhodná pro rezidentní formu aplikace zooterapie a vyžadují soustavnou větší péči i od zaměstnanců. Vhodnější je, pokud se o zvíře mohou starat obyvatelé sami, s co nejmenšími zásahy ze strany pracovníků.

V úvahu připadalo pořízení akvária. Tuto možnost jsem zamítla, protože jsem zamýšlela pořídit zvíře, které by vyžadovalo více aktivity od jeho pečovatелů a též zvíře, které lze přenášet i do pokojů k ležícím klientům. Nicméně chov akvarijských rybiček považuji za vhodnou doplňkovou metodu zooterapie pro téměř každé zařízení a nevyklučuji, že by se do budoucna nemohl realizovat i v domově ve Světlé.

Dále jsem z možností vyloučila chov okrasného ptactva. Vzhledem k tomu, že jsem zamýšlela umístit zvíře do společných prostor zařízení, obávala jsem se možného hluku. Tyto obavy se mi později potvrdily v souvislosti s nočním životem králíků. Pokud jsou však obyvatelé zařízení a jeho

zaměstnanci více tolerantní a nadšení pro zvířata, ptáci vzhledem ke své komunikativnosti patří mezi nejlepší volby.

Můj zájem se soustředil na hlodavce a králíky. Z hlediska péče není jejich chov nikterak náročný, tato zvířata lze chovat a mazlit se s nimi a konečně je lze přenášet i do pokojů ležících obyvatel. Jako nejvhodnější zvíře z této skupiny se zdál být králík, a to především proto, že ho všichni senioři znají, na rozdíl od např. křečků a činčil, a mají s jeho chovem (buď v jiné podobě) zkušenosti. Na základě těchto poznatků jsem pořídila dva zakrslé králíky - samce, rozdílných plemen (beran a tříslový), abych tak vyhověla rozdílnému vkusu obyvatel.

Organizace chovu byla poměrně jednoduchá. Bylo stanoveno místo, kde bude stát klec s králíky. Místo je u společenské místnosti – klubovny, kde se každý den lidé schází ke společné ergoterapii. Později, kdy samci dospívali, došlo mezi nimi k pútkám, proto byla pořízena další klec a králíci byli rozděleni. Druhá klec byla instalována přímo v klubovně.

Financování chovu králíků je zcela nenáročné. Pořizovací náklady na klec a králíky byly okolo 1800,-Kč. Podestýlku – hobliny – poskytuje sponzorsky místní truhlářská firma, seno dodávají ve větší míře zaměstnanci nebo rodinní příslušníci obyvatel. Kupuje se pouze krmná směs, kde se náklady pohybují v desítkách korun za měsíc.

Co se týče **hygienických opatření**, jak již bylo zmíněno, neexistují žádné závazné předpisy pro chov zvířat v ústavních zařízeních. Tuto problematiku lze zatím řešit pouze v rámci interních řádů a nařízeních, což v domově ve Světlé dosud nebylo uskutečněno. Hygiena je zajištěna pravidelným čištěním klecí – 2x týdně, pravidelným úklidem kolem klecí – vícekrát za den. Případné zdravotní problémy zvířat jsou konzultovány s veterinárním lékařem. S ošetrovatelským personálem probíhá neustále výměna informací o aktuálním zdravotním stavu klienta a následně o vhodnosti kontaktu se zvířetem.

Zajištěním péče byla pověřena paní R. ve spolupráci s panem K. Oba si tuto povinnost vybrali dobrovolně a z vlastní iniciativy. Paní R. poskytuje potravu – hlídá stav zásob sena a krmné směsi, pravidelně králíky krmí a doplňuje vodu a zajišťuje jim výběh. Ze všech obyvatel s nimi tráví nejvíce času.

Pan K. se stará o zásoby podestýlky, iniciativně shání hobliny a spolu s paní R. čistí klece.

8.1.2 Chov zvířat na pokojích obyvatel

Donedávna s touto formou zooterapie nemělo zařízení ve Světlé zkušenosti. Obyvatelka paní Š. však vznesla k řediteli zařízení dotaz, zda by nemohla na svém pokoji chovat papouška. Paní Š. 66 let, od svých 35 let trpí roztroušenou sklerosou, která se projevuje úbytkem schopností v oblasti fyzické i psychické. Vzhledem k tomu, že klientka obývá jednolůžkový pokoj a jejímu zdravotnímu stavu stálá společnost zvířete může jen prospět, vedení domova svolilo.

Obyvatelka si tedy pořídila papouška z rodu Agapornis. Zavázala se k tomu, že o něj bude pečovat sama, za pomoci vlastní rodiny a v případě hospitalizace péči převezme pověřená osoba z rodiny.

Papoušek je v zařízení příliš krátkou dobu, proto nelze tuto možnost zooterapie objektivně zhodnotit.

8.2. Návštěvní programy

Charakteristika návštěvních programů v zařízení pro seniory je popsána výše (kap. 3.2.1). Vzhledem k tomu, že v regionu Světelska v současné době nepracuje žádná organizace, zabývající se návštěvními programy, bylo nutné pro výzkum zajistit tuto formu zooterapie z vlastních zdrojů. Využila jsem tedy svých zvířat. Z hlediska zásad oboru canisterapie by bylo vhodnější využít práce canisterapeutického týmu, ale v souvislosti s prováděným výzkumem bylo pro mě důležitější, že mohu být přímým účastníkem canisterapie, ne jen pasivním pozorovatelem.

Připravovala jsem tedy své psy na zvládnání náročných úkolů canisterapie. Jsem si vědoma toho, že psi navštěvující ústavní zařízení, by měli mít složené canisterapeutické zkoušky. Zatím se mi toho nepodařilo dosáhnout, ale dobu výzkumu, kdy jsem psy vodila do domova považuji za nutnou přípravu k budoucím náročným zkouškám.

Původně jsem chtěla použít pro výzkum i svou kočku, bohužel se mi ji nepodařilo dostatečně připravit. Potvrdila se mi domněnka, že s kočkami je v oblasti léčebného využití zvířat těžší spolupráce. Kočka, ač je v domácím prostředí plně socializovaná, v cizím (na návštěvě v domově) odmítá spolupracovat.

Do domova jsem tedy začalo vodit své psy. Jedná se o plemena Lhasa Apso (Sendy) a Výmarský ohař (Art). Z hlediska vhodnosti plemene pro výkon canisterapie, se v odborné literatuře dočteme, že přestože některá plemena mají předpoklad pro terapeutickou práci, spíše než na plemeni záleží na jedinci. Lhasa Apso bývá řazen mezi malá společenská plemena, jeho typickým znakem je dlouhá hebká srst, která často bývá stříhána. Výmarský ohař je představitelem loveckých psů, poměrně velkého vzrůstu s typickou krátkou šedou srstí. Oba dva zvládají základní povely a jsou rádi v kontaktu s lidmi. Jsem si naprosto jistá, že nebezpečí v podobě napadení člověka v jejich případě nehrozí. Dvojice těchto psů působí poněkud komicky a nevyváženě, čehož jsem využila při návštěvách – každý si mohl vybrat psa dle svých preferencí.

Canisterapie jako jedna z aktivit dosud nebyla zařazena do stálého programu, proto byly návštěvy se psy poměrně časté, ale nepravidelné. Organizace návštěvy probíhala většinou formou individuálních návštěv na pokojích obyvatel nebo setkáním ve společenské místnosti.

8.3. Doplnkové aktivity

Zvířata nemusí být jen cílem, ale lze je využít pro doplnění či oživení různých činností. Při výzkumu jsem využila psy při **tréninku paměti**. Celá lekce byla zaměřena na téma „Pes“. S účastníky jsem si povídala o zajímavostech psího života, o soužití psa a člověka a problémech a radostech, které z něj vznikají. Přidala jsem soutěž v poznávání psích plemen na fotografiích a předvedla s Artem ukázkou základního výcviku poslušnosti. V závěru měli účastníci možnost prokázat své znalosti ve vědomostním testu. Po celou dobu byli přítomni oba psi a dodávali tak, jindy obyčejné lekci tréninku paměti, tu správnou atmosféru.

Další možností, kde uplatnit zvířata jsou **kreativní činnosti**. Podařilo se mi toho využít při práci s hlínou v keramické dílně. Seniorky modelovaly zvířata dle přinesených fotografií. Nejčastěji to byly kočky. Vymodelovat si vlastní zvíře bylo silnou motivací, obvykle se klientky modelování vyhýbají a raději dělají více mechanické věci.

Velký úspěch měla **přednáška v rámci Univerzity slunečního věku** – „O profesi zoologa a ochránce zvířat“ RNDr. Aleše Tomana, hlavního zoologa ZOO Jihlava. Zpětnou vazbou po přednášce byly vypracované úkoly studentů – seniorů (viz. níže).

V domovském **čtvrtletníku Slunečnice** má své místo rubrika „O zvířatech a lidech“, kde se snažím obyvatele informovat o zajímavostech ze světa zvířat.

Domov pravidelně pořádá **výlety**. Některé z nich jsou právě namířeny k poznávání přírody a zvířat. Obyvatelé tak navštívili ZOO Jihlava, Záchranou stanici fauny a flóry v Pavlově, skanzen v Pohledí a Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem, kde měli možnost projet se v kočáře taženém starokladrubskými koňmi.

9. Závěry z pozorování

Následující kapitoly vychází ze závěrů záměrného pozorování v rámci výzkumu a jejich názvy jsou zvoleny kategoriemi, které vyplynuly v průběhu pozorování. Jsou rozděleny do dvou oddílů – obyvatelé a zaměstnanci.

Kategorie, které vzešly z pozorování obyvatel jsou: *„Adaptace na nové prostředí“*, *„Kontakty s vnějším prostředím“*, *„Rozvoj komunikace“*, *„Aktivizace a motivace k činnosti“*, *„Zvíře jako prostředek vzájemné edukace“*.

Kategoriemi, týkající se vypořizovaných faktů u zaměstnanců jsou: *„Pozitivní postoj k zooterapii a Negativní postoj k zooterapii“*.

9.1 Reakce obyvatel

Reakce obyvatel na zavádění zooterapie do zařízení, kde tento druh terapie nemá téměř žádnou tradici, byly hlavním motivem pro tento výzkum. Jsou rozděleny do pěti kategorií.

9.1.1 Adaptace na nové prostředí

Většina klientů má problémy s adaptací na nové neznámé prostředí, přesně podle známého pořekadla „starý strom nepřesadíš“. Již u žadatelů o umístění v domově pro seniory se setkáváme se situací, kdy starý člověk řeší problém, co bude s jeho zvířaty, až bude muset nastoupit do domova. Nežádá se stane, že zvířata jsou utracena nebo umístěna do útulku, v lepším případě si je ponechá rodina.

Poznala jsem žadatelku paní T., která při rozhovoru měla velkou starost o svého pejska, se kterým žije již 11 let. Nedokázala si představit, že by je někdo oddělil. Paní při prohlídce domova objevila klece s králíky, spontánně klec otevřela a zvířata hladila. Po ujištění, že do zařízení budou přiváděna další zvířata, zejména psi, se výrazně uklidnila. Bohužel s chovem zvířat přinesených z původního domova obyvatel nemáme zkušenosti. Donedávna také nikdo z klientů nechoval zvíře na pokoji. Určitě však přítomnost zvířat na nově příchozí působí velmi kladně.

Paní U. byla při příjmu velmi zmatená (trpí Alzheimerovou nemocí), bylo jí třeba zakotvit v přítomnosti a snažit se její myšlenky zavést k určitému tématu. Využila jsem pro to králíky. Mluvila jsem o zvířatech, paní se postupně přidala a domluvily jsme se, že ji s králíky seznámím. Druhý den seděla v klubovně skoro hodinu, kterou trávila povídáním si s králíkem, kterého hladila a současně „vychovávala“.

Ve společné klubovně se občas obyvatelé dostávají do konfliktu. Kolektiv začal vyčleňovat paní B., která často hlasitě kašlala a kýchala. Paní, které byly adresovány od některých seniorů nelaskavé poznámky, nechtěla dále klubovnu navštěvovat. Zkusili jsme ji přesadit ke krajnímu stolku, na kterém je umístěna klec s králíkem, a kde má paní své soukromí. Později se k ní přidala ještě další obyvatelka. Seznámily se spolu a ačkoli ne každý jejich komunikaci rozumí, zdá se, že našly společné téma.

Klece s králíky slouží i jako orientační bod. Někteří, obzvláště noví obyvatelé, mají s orientací problém. Často je slyšet „*to, je tam, kde jsou ti králíci, tam je klubovna*“ apod. Lze tedy říci, že králíci se stali pevnou součástí domova a jeho kultury.

Zooterapie praktikovaná v domově pro seniory má vliv na adaptaci na nové prostředí:

- zvířata zmírňují adaptační problémy
- vytváří přátelské prostředí, uvolňují atmosféru
- slouží jako orientační bod, jistota

9.1.2 Kontakty s vnějším prostředím

Důležitý je celkový obraz zařízení, který vnímá veřejnost. Vytváří ho obyvatelé, zaměstnanci, jejich vztahy a prostředí ve kterém žijí. Kvalitu prostředí bezesporu zlepšuje přítomnost živé přírody.

Mnozí z návštěvníků domova byli překvapeni, že v zařízení chováme králíky. Nezaznamenala jsem z jejich řad jedinou negativní reakci. Naopak se zdálo, že vítají přítomnost zvířat a kontakt s nimi vyhledávají. Inspirující je např. každoroční den otevřených dveří, kdy se v domově sejdou klienti z různých

zařízení v kraji. Klienti si vyměňovali zkušenosti s chovem zvířat, také jejich doprovodný personál sbíral informace o zooterapii.

V rámci zoterapie jsem podnikla se dvěma obyvatelkami výlet k sobě domů, kdy jsem potřebovala dopravit psy do zařízení. Poté následovala vycházka se psy a návštěva u paní R. v jejím původním domově, kde stále její děti chovají ovce. Prohlédly jsme si zvířata a zastavily na „kus řeči“ se sousedkami. Ty nechtěly uvěřit, že je možné, aby se takové aktivity (tento výlet v rámci zoterapie) vůbec v ústavním zařízení uskutečnily.

O tom, že se v domov „něco děje“ vypovídají i aktivity v oblasti zoterapií, o kterých se zmiňujeme v místním tisku, mezi které lze zařadit i kontakty s dodavateli podestýlek a sena.

Domov ve Světlé patří mezi zařízení, jež veřejnost přijímá velmi kladně, o čemž svědčí výpovědi řady příbuzných klientů, žadatelů o umístění a laické veřejnosti.

Zoterapie praktikovaná v domově pro seniory má vliv na kontakty s vnějším prostředím:

- zoterapie pozitivně dotváří celkový obraz zařízení
- prostřednictvím zoterapie dochází k výměně informací a zkušeností mezi domovem a veřejností

9.1.3 Rozvoj komunikace

Přítomnost králíků v domově měla vliv na komunikaci téměř všech obyvatel. V době, kdy byli králíci pořízeni, vedli obyvatelé diskuze na téma, zda je to vůbec správně, aby v zařízení žila zvířata. V opozici k těm, kteří nesouhlasili, byli obyvatelé, kteří přítomnost zvířat přijali s povděkem a velkou radostí. Nutno říci, že později se s chovem králíků v domově všichni vyrovnali.

Už bouřlivé debaty v úvodu výzkumu hodnotím z komunikačního hlediska kladně. Jednoduše řečeno – bylo o čem mluvit a dodnes je. Vzhledem k tomu, že obyvatelé mají tendence pro nedostatek objektivních problémů vyhledávat situace, které by mohli řešit, byla též nová skutečnost s králíky podnětná. Dnes už je přítomnost králíků pro všechny samozřejmá.

Klece s králíky jsou umístěny ve společných prostorách a jsou všem dobře dostupné. Obyvatelé se u králíků zastavují, mluví s nimi, pozorují je a někteří si i otevírají klec a zvířátka hladí.

V oblasti individuální péče o klienty, byly zaznamenány další úspěchy, a to zejména v překonávání komunikačních bariér. Z pravidla se dařilo přítomností zvířat navázat hovor, neboť téma se jasně nabízelo v podobě povídání o zvířatech. Králíci měli úspěch zejména u obyvatel, kteří pocházejí z venkova. Králík v nich vyvolal řadu vzpomínek na vlastní hospodářství a chov nejrůznějších druhů zvířat. O psech lze mluvit nekonečně dlouho, psa choval téměř každý. Většinu obyvatel domova také zajímalo, jak správně o zvířata pečovat.

Příkladem úspěšného využití zvířat při komunikaci je případ pana R. Pan R. je po mozkové příhodě postižen v řečové oblasti – špatně a těžce se vyjadřuje, upadá do apatie a depresí. Za svůj stav se stydí, proto se komunikaci spíše vyhýbá. Bydlí se svou manželkou, která má tendence mluvit za něj. Při návštěvě s králíkem zprvu nejevil o zvíře zájem. Delší dobu jsem ho ujišťovala o tom, že nikomu nevadí jeho způsob vyjadřování. Posléze jsme se domluvili na individuálním tréninku paměti, který zaměříme na řečové dovednosti. Ke konci našeho setkání pan R. začal spontánně králíka hladit, bylo zřejmé, že se jeho psychický stav zlepšil. Lze tedy uvažovat o tom, že přítomnost zvířete může sloužit jako spolehlivý ukazatel emocí.

Zajímavou zkušeností byla situace, kdy jsem byla nucena komunikovat s hluchoněmou dcerou obyvatelky a kde se zvíře – králík stalo prostředníkem našeho kontaktu. Paní H. je na pokoji se svou sestrou, která je těžce zrakově postižená a její zdravotní stav ji neumožňuje opustit lůžko. Obě téměř nekomunikují. Pravidelně jsem jim nosila do pokoje králíka. Obě si ho rády pohladily, lze říci, že pro sestru paní H. byla jemná srst zvířete důležitým stimulem. Dcera paní H. se svou matkou komunikuje pomocí jednoduchých znaků. Zajímavým faktem je, že ač klientka s personálem verbálně téměř nekomunikuje, se svou dcerou se domluví vždy gesty. Dcera paní H. byla králíkem nadšená a přes počáteční rozpaky jsme se spolu dorozuměly téměř dokonale. Komunikace se týkala samozřejmě zvířat. Subjektivně jsem cítila, že malé zvíře nám pomohlo v jinak těžké domluvě s handicapem, zejména tím, že nás jeho přítomnost zbavila ostychu a obav z nedorozumění.

Zooterapie praktikovaná v domově pro seniory má vliv na rozvoj komunikace:

- přítomnost zvířete bourá komunikační bariéry
- poskytuje téma k rozhovoru
- vyvolává vzpomínky – trénuje paměť
- slouží jako ukazatel emocí
- zvíře umí naslouchat

9.1.4 Aktivizace a motivace k činnostem

V oblasti aktivizace a motivace k činnostem jsou zvířata bezesporu velkým přínosem. Zvířata vyžadují soustavnou péči, čímž kladou nároky na své chovatele a nutí je tak k činnosti. V domově se podařilo kolem chovu zvířat vytvořit skupinu, která aktivně o králíky pečuje. Základní péči vykonává skupina 4-5 obyvatel. Tato činnost se pro některé z nich stala hlavní náplní dne. Pokud některý z nich nemůže péči vykonávat, většinou kvůli nemoci, ostatní jsou schopni sami (bez zásahu personálu) práci přeorganizovat.

Pokaždé, když některý z klientů projeví samostatnost v myšlení a činech, je třeba to ocenit. V ústavním zařízení často lidé podléhají danému režimu dne a počínají si dle pokynů personálu. Pomocí zvířat se tento fakt podařilo mnohokrát zvrátit. Paní R., která pracovala celá léta v zemědělství, dokázala spolu s dalšími obyvatelkami přes víkend sebrat a začít sušit seno. Vedle domova jsou obecní pozemky, které město občas poseká, trávu však dále nezpracovává. Obyvatelky to zjistily a vydaly se trávu sebrat. Následně ji rozložily v domovské zahradě a začaly sušit. *„Koukala jsem z okna a vidím, že ho nikdo nesbírá, tak jsme ho s M. sebraly a usušily... To se musí trochu jinak, to víte, to je otava“*. Následovala přednáška „jak správně sušit seno“. Této samostatné akce obyvatelek si vysoce cením. I na nich bylo znatelné, že se jim zvýšilo sebevědomí, byly na sebe hrdé, že přece jen ještě dokáží zastat nějakou práci.

Pan K. je samostatný, na poměry domova mladý (61 let), do zařízení přišel po smrti své ženy spíše ze sociálních důvodů. Takový člověk potřebuje

zaměstnání, které by mu vyplnilo spoustu volného času a také vnitřně uspokojilo. Pan K. se rozhodl vypomáhat s péčí o králíky. Má na starosti čištění klecí a kontrolu zásob podestýlky. Sám aktivně hobliny shání.

Paní R. je také mladší než průměr (56 let) domova. Celý život žije v ústavních zařízeních, kdysi se jí rodiče zřekli pro její lehčí intelektové postižení. Právě ona pečovala nejvíce o zvířata v zařízení ve Smrčné. Ve Světlé jí zvířata moc chyběla, proto když jsem do domova přinesla králíky, bylo samozřejmé, že největší podíl práce na chovu bude mít právě ona. Pravidelně krmí, čistí klece a nakupuje potravu. Ráda si s králíky povídá a mazlí se s nimi. Pro paní R. se tak péče o králíky stala povinností a zároveň největším koníčkem zábavou. Ve všem se na ni lze spolehnout, nikdy by své povinnosti, týkající se živých tvorů nezanedbala. Všichni výše zmínění obyvatelé tak dosáhli určité seberealizace a smyslu života.

Návštěvy psů neposkytovaly tolik podnětů k aktivizaci. Některé obyvatele nutili při jejich návštěvách k pohybu – vstát – aby si je mohli pohladit, případně natočit vodu nebo podat pamlsk.

V oblasti motivační lze říci, že s přítomností zvířat docházelo k uvolnění atmosféry, zlepšování nálady, čímž se dosáhlo motivace např. snahy k uzdravení nebo alespoň zlepšení zdravotního stavu. Dále pak přítomnost králíků motivovala k činnostem jako: „každý den se musíš projít ke králíkům a podívat se, co dělají“. Tento úkol zadala panu R. dcera, poté co po mozkové příhodě odmítal trénovat chůzi. Králíci se tak stali cílem procházejících se obyvatel.

Zooterapie praktikovaná v domově pro seniory má vliv na aktivizaci a motivaci k činnostem:

- zvířata podporují smysluplné trávení volného času
- bezbrannost zvířete vede k rozvoji osobní zodpovědnosti
- zooterapie má vliv na samostatnost v myšlení a činech obyvatel
- vede k dosažení a uspokojení potřeby seberealizace
- nutí k fyzické a psychické aktivitě
- zvířata motivují ke změně zdravotního stavu

9.1.5 Zvíře jako prostředek vzájemné edukace

Zvířata v ústavním zařízení mohou být zapojena do výchovně – vzdělávacího procesu. Zvířata jsou pro ústavní zařízení novinkou, narušují zaběhnutý stereotyp, což vytváří prostor mnohým diskuzím. Zejména proto, že senior přijde opět do kontaktu s živou přírodou a začne vzpomínat na život před vstupem do zařízení.

Dochází tak k výměně informací, názorů, postojů, a tím k získávání nových zkušeností, které jsou pro starého člověka velmi důležité k zachování jeho sebedůvěry. Živá příroda je pro člověka v mnohém inspirující a může se pozitivně odrazit v kultivaci chování.

Řada z vzdělávacích akcí pořádaných domovem byla zaměřena k poznávání přírody. Nejvíce zaujala přednáška v rámci Univerzity slunečního věku o životě ochránce přírody. Posluchači vypracovali úkoly na téma „Zvířata v mém životě“. Téma otevřelo prostor vzpomínkám: *„Dodnes vzpomínám na Baryka, který nikdy nikomu neublížil“*, píše paní K., která ze svých vzpomínek vypracovala krátkou povídku. Paní P. nádherně popsala své soužití s andulkou, které zakončila slovy: *„Nu a teď čekáme, kdo z nás dvou jeden druhého přežije“*. Vzpomínání na zvířata vyvolává řadu emocí. Ve více případech senioři poukazovali na fakt, že zvířata člověka nehodnotí a přijímají ho takového, jaký je. Člověk se před zvířetem může chovat přirozeně.

Pokud chceme chovat králíka, psa nebo papouška je nutné získat alespoň základní informace k chovu. Paní Š., která téměř vůbec nečte, byla nucena nastudovat z knihy fakta, důležitá pro druh papouška, kterého si chtěla pořídit. Touha po zvířecím společníkovi ji motivovala k dalšímu vědomostnímu rozvoji. V případě králíků jeho stálí chovatelé také sbírali poznatky a vyměňovali si zkušenosti o chovu těchto zvířat.

Při hrách se psy se téměř každý z obyvatel chtěl projevit, buď vzpomínkou na svého psa, informací z médií nebo přímo v kontaktu se psem. Senioři psa drezúrovali, dávali povely – „sedni, lehni“ a oblíbené „dej pac“. Samozřejmě je poté odměňovali pamlsky. Při těchto hrách se projevila jejich potřeba stále někoho vychovávat, ovlivňovat a řídit jeho chování. Je to zcela pochopitelné, neboť v ústavním zařízení je jeho klientům život více řízen

personálem. Není zde velký prostor pro individuální projevy a předávání zkušeností jako v životě „venku“.

Při zooterapii praktikované v domově pro seniory lze zvíře využít jako prostředek vzájemné edukace:

- zvířata narušují stereotyp ústavního zařízení
- vytváří prostor k výměně zkušeností
- zooterapie se odráží v kultivaci chování
- poskytuje témata pro vzdělávání
- nutí k získávání nových informací
- zvíře uspokojuje potřebu „vychovat“

9.2 Reakce zaměstnanců

Původním záměrem tohoto výzkumu bylo sledovat reakce obyvatel domova na zavedení zooterapií. Pro kvalitativní výzkum je obvyklé, že řada dalších neznámých vzniká v jeho průběhu. Pro mě touto neplánovanou neznámou byli právě zaměstnanci domova. Jejich reakce mě inspirovaly k tvorbě dotazníku, který jsem v dané situaci považovala za nejvhodnější (anonymita) a nejrychlejší metodu. Výsledky dotazníkového šetření budou uvedeny v kapitole 11. Nyní budou představeny kategorie, které vznikly v průběhu pozorování.

V zásadě lze nashromážděné údaje vyjádřit kategoriemi „pozitivní postoj“ a negativní postoj“ zaměstnanců.

9.2.1 Pozitivní postoj k zooterapii

V případě chovu králíků jsem se s pozitivními reakcemi od pracovníků zařízení jsem setkávala spíše výjimečně. S doceněním a pochopením důležitosti a smysluplnosti své práce jsem se nesetkala téměř vůbec.

Vstřícné byly pouze nejbližší spolupracovnice, které mi v řadě věcí pomohly. Možná je tento fakt daný neustálou rivalitou mezi „sociálním“ a „zdravotním“ úsekem, která v zařízení panuje. Chov zvířat se zdá být v rozporu

s hygienickými předpisy, tudíž nemůže být většinou zdravotnického personálu schvalován. V opozici jsou sociální pracovníce, které se na věc dívají z druhé stránky – stránky kvalitního smysluplného života, kdy jsou člověku zajišťovány všechny potřeby.

Podpora ostatních kolegů byla ojedinělá. Přesto někteří ze zaměstnanců byli ochotni dovážet seno, propůjčit druhou klec a občas pomoci s úklidem.

Kladné ohlasy měly u zaměstnanců návštěvy psů. Psy si rád pohladil každý a většinou se i aktivně zajímal o podrobnosti ze života mé psí smečky. Někteří mi i doporučovali, ke komu bych měla zajít na návštěvu, pro koho by to bylo vhodné nebo kdo nás dokonce očekává.

Vše mě postupně utvrzovalo v domněnce, že zaměstnanci nemají proti zvířatům žádnou averzi, ale více jim vyhovuje forma návštěvních programů, protože je více nezávislá a nezávazná.

9.2.2 Negativní postoj k zooterapii

Během výzkumu jsem se setkala s otevřenou i skrytou kritikou svých kolegů. Tyto negativní postoje lze rozdělit do dvou skupin. V prvním případě se jedná o konkrétní kritiku a poukazování na vzniklé problémy, v druhém o neuznání zooterapie jako smysluplné a plnohodnotné činnosti.

V případě konkrétní kritiky se jednalo zejména o problémy s úklidem okolo klecí s králíky. Úklid pravidelně provádí obyvatelka, ale okolí klecí spadá též do kompetence uklízeček. Ty sice vždy potřebné uklidily, leč neodpustily si poznámky („*Panebože další zvíře už ne, slituj se, králíci stačí!*“.)

Nepříjemná byla situace, kdy jsem musela řešit údajné rušení nočního klidu, způsobené králíky. Zdravotní personál si v noci stěžoval na zvýšený hluk. Zvláštní se zdálo být, že nikdo z obyvatel podobné názory nesdílel. Situace byla a je řešena přenášením klece na noc do klubovny, kde lze uzavřít dveře.

Jednou z největších překážek v prosazování zooterapie byl již výše zmíněný postoj zdravotnického personálu, který občas zapomíná hledět na své klienty jako na lidské bytosti se svými potřebami a zájmy. Příkladem může být případ paní R., která o králíky pečuje. Bylo jí doporučeno vzdát se práce s čistěním klecí z důvodu údajné zvýšené dušnosti (způsobené prachem

z hoblin). Po rozhovoru s klientkou jsem zjistila, že sice při této práci kašle, ale po jejím skončení žádné problémy nemá. U stejné obyvateľky došlo ke zhoršení zdravotního stavu z důvodu pracovního přepjetí (vypomáhá v kuchyni). Zdravotní sestry doporučily několik dní klidu na lůžku. Mě bylo důrazně vzkázáno, že „*ani ke králíkům nesmí*“. Opět mi to potvrdilo určitou averzi k práci se zvířaty, kterou pocítují někteří zaměstnanci domova. V případě obyvateľky paní R., bych doporučila ke klidu na lůžku nejméně jednu procházku denně a třeba zrovna k jejím milovaným králíkům, s kterými by se mohla potěšit. Bohužel v této oblasti se mnou ošetřovatelky nechtěly spolupracovat. Později jsem situaci vyřešila tak, že jsem paní R. králíka přinesla na pokoj, kde spolu strávili příjemné dopoledne. Po této návštěvě se psychický stav paní R. výrazně zlepšil.

Případů, kdy zaměstnanci domova zlehčovali význam léčebného využití zvířat, bylo více než dost. Když jsem nosila králíky na pokoj k ležícím klientům spíše jsem se jim snažila vyhýbat. Přesto jsem si vyslechla poznámky typu: „*kam to neseš – na pekáč*“, „*ty si sem chodíš venčit psy*“.

Všechny tyto výroky a přístup pracovníků potvrzovaly, že zooterapie je velmi mladým oborem a je třeba ještě provést velkou osvětu mezi zaměstnanci ústavních zařízení.

10. Rozhovory s obyvateli domova jako forma zpětné vazby

Mnoho rozhovorů bylo provedeno v rámci pozorování. Přesto byly uskutečněny rozhovory, které měly uceleně poskytnout zpětnou vazbu k realizovanému výzkumu. **Cílem bylo zjistit, jak obyvatelé pohlížejí na problematiku zooterapie v zařízení a jejich zhodnocení současné situace.**

Celkem bylo uskutečněno 9 rozhovorů, jejichž přepis je součástí příloh. Dotazovaní byly vybráni dle jejich předpokládaného postoje (vychází z pozorování) ke zjišťovaným faktům, tedy od těch, kteří léčebné využití zvířat hodnotí ryze pozitivně, přes neutrální, až ke klientům, kteří byli v opozici. Nevýhodou je skutečnost, že mnozí z obyvatel, kteří se zooterapie účastnili, nejsou schopni se slovně vyjádřit, což může ohrozit platnost a smysl rozhovorů. Je tedy nutné považovat tuto metodu za doplnění celkového výzkumu a spíše jako zpětnou vazbu, mající význam zejména pro výzkumníka.

Vycházela jsem z předpokladu, že obyvatelé domova pro seniory ve Světlé mají kladný vztah ke zvířatům a aktivity v rámci zooterapie pro ně představují příjemné zpestření života v ústavním zařízení.

Otázky byly směřovány do tří oblastí:

1) Vztah ke zvířatům a význam zooterapie

- Co pro vás znamenají zvířata?
- Chovali jste doma nějaké zvíře?
- Chybí vám v domově přítomnost zvířat?
- Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?

2) Postoj dotazovaných k chovu zvířat přímo v zařízení

- Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?
- Které zvíře by mohlo žít v domově?
- Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?
- Co to pro vás osobně znamená?
- Co to znamená pro ostatní?
- Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?
- Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?

3) Postoj dotazovaných k návštěvním programům

- Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?
- Uvítal/a byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy? Která zvířata nejraději?
- Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?
- Chtěl byste něco dodat k tomuto rozhovoru?

Interpretace rozhovorů

Pro všechny dotazované měla a mají zvířata v životě velký význam, škála odpovědí se pohybovala od „radosti“ a „koníčku“ po „povinnost“. S první otázkou souvisela otázka druhá, kdy obyvatelé zavzpomínali na zvířata, která kdysi chovali. Většina obyvatel domova pochází z venkovského prostředí, je tedy přirozené, že každému z dotazovaných život zpestřovalo mnoho druhů zvířat, zejména těch tradičně chovaných na venkově. Z některých odpovědí bylo více než jasné, jakou úctu dotazovaní ke zvířatům chovají („to, co dokáží zvířátka, to lidi nedokážou“, „zvíře neublíží, přesto to lidi nedovedou ocenit“).

Z výše uvedených skutečností jsem očekávala, že na otázku, zda obyvatelé domova přítomnost zvířat postrádají, všichni odpoví kladně. Setkala jsem se však s odpověďmi „ne, užila jsem si jich dost“, „ne, už bych nezvládla se o ně starat“, „ne, je tu spousta jiných věcí“, což bylo překvapující. Odpověď, která se opakovala, byla sice také záporná, ale v souvislosti s chovem králíků, neboť obyvatelům se zdá jejich přítomnost být dostačující pro uspokojení jejich touhy po přítomnosti zvířat. Zajímavá odpověď byla, kdy se pán zmínil o tom, že za oknem krmí sýkorky a pozoruje jejich život, o čemž jsem do té doby nevěděla. Zmínil taktéž, že by byl rád, kdybychom mohli v zahradě domova instalovat ptačí budky a sám už vyhledával návod na stavbu ptačí budky na internetu.

Na otázku, týkající se léčebného využití zvířat, jsem několikrát dostala odpověď „myší“, kdy dotazovaní zaměnili terapii zvířaty s výzkumem na zvířatech. Nejčastější odpovědí ale bylo „ano, něco dávali v televizi“, konkrétních odpovědí bylo méně, pouze v jednom případě byla odpověď přesná („využití canisterapie“). Výjimečná byla výpověď, kdy dotyčný mluvil o vnučce, která pracuje s koňmi v souvislosti s nemocnými dětmi. Lze tedy usuzovat, že

senioři mají z médií představu, že „něco“ se zvířaty probíhá, ale informace správně nedokáží interpretovat.

Druhý soubor otázek se týkal chovu zvířat přímo v zařízení. Většina dotazovaných si myslí, že je možné chovat zvíře v ústavním zařízení, ovšem zmiňují obavy z lidí, kteří nemají hezký vztah ke zvířatům („jsou sobecký a nepředvídatelný“). Pouze jedna odpověď byla záporná („co bysme s nim tady dělali“). Jako zvířata, která by u seniorů v domově obstála, byli označeni především ptáčky, hlodavci a králíci, rybičky a nezvykle norek, pony a mýval. Pes byl uveden pouze jednou, v několika případech byl vyloučen z důvodu vysokých nároků na jeho chov.

Všichni dotázaní si myslí, že je správné, že v domově chováme králíky. Na dotaz, co pro dotazovaného osobně znamená skutečnost, že jsou v domově králíci byly odpovědi v rozsahu od „velkého významu“ po „neutrální vztah“. Byl zmiňován přínos v oblasti seberealizace v oblasti pracovní („je kolem toho dost práce, teda spíš pobavení, jinak bych se nudil“) a zájmové („je to můj koníček“). Neutrální postoj byl vyjádřen „podívám se na ně, ale nemám k nim bližší vztah“. Všichni účastníci rozhovorů přiznávají, že pro určité konkrétní obyvatele má chov králíků přínos a zmiňují význam přítomnosti živé přírody („je potřeba ocenit, že je tu příroda“, „mělo by to být takové povzbuzení, spojení přírodou“).

Dotazovaní spatřují změnu, která nastala s pořízením si králíků, především v zaměstnání obyvatel („lidi se starají, suší jim chleběk, shánějí seno“) a upoutání pozornosti směrem k přírodě. Několik odpovědí bylo neutrálních („nevím, nevšiml jsem si“).

Nikdo z dotazovaných nevidí problémy v souvislosti s chovem králíků v domově, pouze jednou byla zmiňována averze určitých nejmenovaných lidí.

Třetí soubor otázek byl směřován ke zjištění skutečností, týkajících se další formy zooterapie – návštěvních programů. Na psi, které vodím do zařízení, se všichni vždy moc těší, shledávají je jako dobře vycvičené, neagresivní a přítulné. Oba psi jsou dle odpovědí stejně oblíbení. Pouze jednou byla zmíněna obava z velkého psa („bála bych se, kdyby na mě vyskočil, že by mě převalil“).

Všichni dotazovaní by uvítali častější návštěvy zvířat. Jako zvířata, která by si přáli nejraději vidat, uvedli ve většině případů psi a kočky. Jednou byla zmíněna obava v případě návštěv cizích psů („mám strach, aby někoho nenapadli, aby se něco nestalo“). Dalších problémů se obyvatelé neobávají.

V poslední otázce, kde dotazovaní dostali prostor k vyjádření skutečností, které nebyly obsaženy v otázkách, většinou potvrzovali svůj vztah ke zvířatům („máme rádi zvířata, je to náš koníček“, „nejvíc jsem měla ráda pejsky a je mi po nich smutno“, „zvířata jsou milí“, „koně mám ráda, jezdila jsem s nima“).

Závěr

Z odpovědí na první soubor otázek je jasné, že obyvatelé domova pro seniory ve Světlé n. S. mají ke zvířatům kladný vztah, váží si jich a dokáží jejich kvality ocenit. V současné době, pro úbytek schopností ve stáří, si většina z nich ale netroufá o zvíře pečovat. Jejich životy ovlivnilo mnoho druhů zvířat, zejména těch hospodářských. Pro některé ze seniorů zvíře znamenalo povinnost a práci. O léčebném využití zvířat mnozí ze seniorů spíše „něco tuší“, nelze hovořit o ucelené představě.

Většina dotazovaných obyvatel domova souhlasí s chovem zvířat přímo v zařízení, taktéž k současnému chovu králíků nemá žádné výhrady. Význam této formy zooterapie spatřují především v seberealizaci konkrétních obyvatel a v bezprostřední přítomnosti živé přírody a jejím vlivu na kvalitu života.

S formou návštěvních programů jsou dle odpovědí obyvatelé spokojeni a uvítali by častější návštěvy zvířat, především psů. Problémů, spojených s návštěvami zvířat se neobávají.

V závěru rozhovoru většina dotazovaných potvrdila svůj kladný vztah ke zvířatům.

11. Dotazníkové šetření u zaměstnanců domova

Potřeba zjistit postoje zaměstnanců k prováděnému výzkumu v domově vyplynula velmi záhy. Dotazníkové šetření se zdálo být z hlediska nutnosti získání daných informací jako nejvhodnější.

Cílem dotazníkového průzkumu u zaměstnanců domova bylo zjistit:

- informovanost o zooterapii
- postoje a hodnocení ke stávajícím aktivitám v zooterapii v zařízení
- ochotu dále spolupracovat v oblasti zoterapií

Hypotézy:

Hypotéza 1) *Zaměstnanci zaujmají k zooterapii spíše negativní postoj a nespátřují v léčebném využití zvířat význam.*

Hypotéza 2) *Zaměstnanci nejsou dostatečně informováni o významu zoterapie.*

Hypotéza 3) *Zaměstnanci nemají zájem, aby se v zařízení zoterapie dále rozvíjela.*

Hypotéza 4) *Zaměstnanci jasně preferují formu návštěvních programů zoterapie.*

Popis výběrového souboru

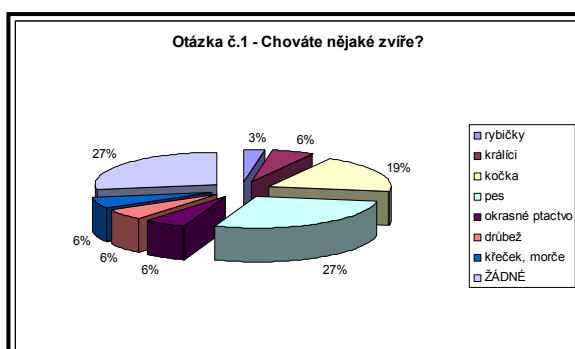
Výběrový soubor tvořili všichni pracovníci v přímé péči a pracovníci péče nepřímé, kteří jsou často v kontaktu s klienty. V obou případech se jednalo pouze o ženy.

Struktura dotazníku

Dotazník obsahoval 11 otázek, kdy dotazovaní vybírali z nabídky odpovědí. Většina otázek si žádala od respondenta další vysvětlení. Plné znění dotazníku je k dispozici v příloze diplomové práce.

Vyhodnocení a interpretace

Otázka č.1 – Chováte nějaké zvíře?	
rybičky	1
králíci	2
kočka	7
pes	10
okrasné ptactvo	2
drůbež	2
křeček, morče	2
ŽÁDNÉ	10

Dotazovaní v případě kladné odpovědi měli vypsát, která zvířata chovají.

Otázka č.2 – Myslíte si, že přítomnost zvířete ovlivňuje kvalitu života člověka, který žije v ústavním zařízení?	
ANO	21
NE	3

U této otázky měli dotazovaní prostor pro vypsání svého názoru - *jak ovlivňuje přítomnost zvířete kvalitu života člověka:*

- zvířata mají dobrý vliv na psychiku, lepší náladu, pozitivnější myšlení
- klienti se mají o co starat, učí se zodpovědnosti
- hezký vztah ke zvířatům = lepší vztah k lidem
- uklidnění, rehabilitace
- radost, vzpomínky na domov, dotyk, potřeby hlazení
- zvíře zútulňuje pobyt, vytváří domáctější prostředí

Otázka č.3 – Zaznamenali jste v médiích informace o léčebném využití zvířat?	
ANO	21
NE	3

Dotazovaní měli uvést, *které informace se dozvěděli prostřednictvím médií:*

- pomoc postiženým lidem, dobré účinky na tělesně i psychicky nemocné
- kontakt se zvířetem pozitivně působí na autistické, mentálně postižené děti, jízda na koni zlepšuje koordinaci pohybu nemocných
- zlepšení zdravotního stavu psychicky a tělesně postižených
- léčba hipoterapií, canisterapií
- reportáže z různých zařízení, kde zvířata pomáhají

Otázka č.4 – Víte, které druhy zvířat se v zooterapiích využívají?

pes	21
kůň	19
kočka	6
králík	6
delfín	2
NEVÍM	2

Dotazovaní měli v případě kladné odpovědi uvést konkrétní druhy zvířat.

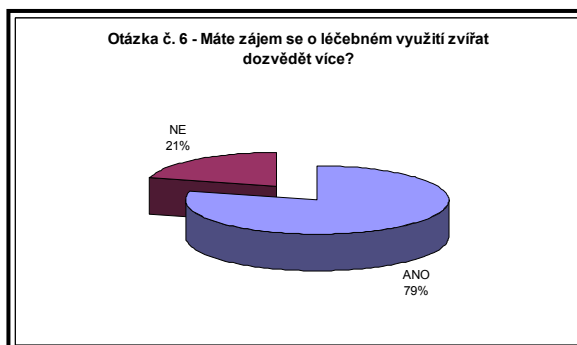
Otázka č.5 – Považujete zooterapii za metodu srovnatelnou s jinými běžnými metodami rehabilitace (např. ergoterapie, muzikoterapie)?

ANO	22
NE	2

Otázka č. 6 – Máte zájem se o léčebném využití zvířat dozvědět více?

ANO	19
NE	5

Otázka č.7 – Myslíte si, že zooterapie může být pro naše zařízení přínosem?

ANO	20
NE	4

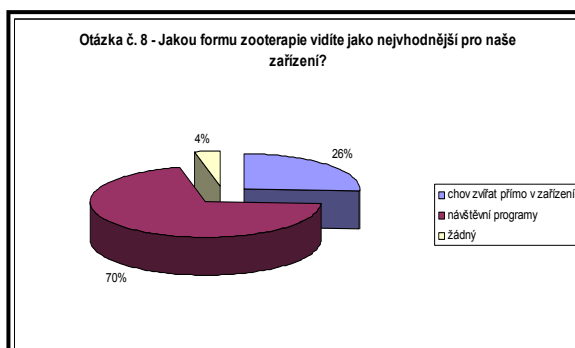

Dotazovaní měli v případě kladné odpovědi napsat v čem přínos spatřují:

- starost o něco
- budou se více cítit jako doma (záleží podle druhu zvířat)
- zútulnění prostředí
- vztah k živému tvor, uvolnění napětí, antistresový prvek

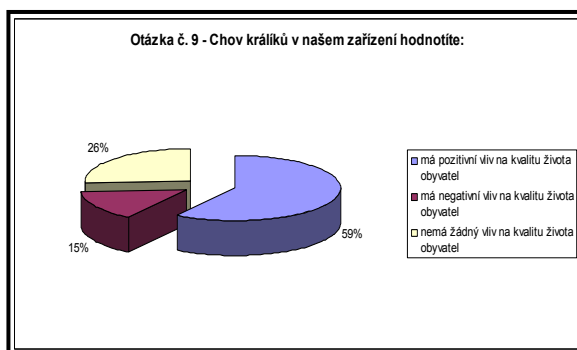
- klienti rozvíjejí jemnou motoriku ruky při pohlazení zvířete, cítí teplo a tlukot srdce zvířete
- klienti nemyslí tolik na svoje zdravotní problémy
- kontakt lidí a zvířat, radost a potěšení
- potřeby dotyku, kontakt, snižuje pocit samoty
- kontakt klientů se zvířaty je vrací do vzpomínek, kdy oni sami chovali nějaké zvíře, mají se s kým pomazlit

Otázka č.8 – Jakou formu zooterapie vidíte jako nejvhodnější pro naše zařízení?	
chov zvířat přímo v zařízení	7
návštěvní programy	19
žádný	1

Tři dotazovaní označili současně dvě možnosti. Jednou byla uvedena výhrada k možnosti „chov přímo v zařízení“, a sice „ano, pokud se budeme o zvířata všichni řádně starat, ne pouze dvě osoby“. Jedenkrát byla možnost „návštěvní programy“ důrazně podtržena.

Otázka č.9 – Chov králíků v našem zařízení hodnotíte:	
má pozitivní vliv na kvalitu života obyvatel	16
má negativní vliv na kvalitu života obyvatel	4
nemá žádný vliv na kvalitu života obyvatel	7

Dotazovaní měli uvést, v čem spatřují pozitivní/negativní vliv chovu králíků v zařízení. Tři dotazovaní označili zároveň první i druhou možnost.

Pozitivní vliv:

- obyvatelé se o králíky starají (mají náplň dne)
- zajišťuje kontakt se zvířetem, potřebu doteku, potřebu péče o někoho druhého
- aktivní zapojení klientů do jejich péče, nemají pocit zbytečnosti
- pohlazení, kontakt, starost o někoho, popovídat si
- vzpomínky na mládí
- klienti se těší na pohlazení, zlepší se jim nálada

Negativní vliv:

- práce jen pro jednu osobu (starost – úklid, krmení)
- králíci dělají hluk a nepořádek

Otázka č.10 – Měla byste zájem v rámci svých možností a kompetencí spolupracovat na rozvoji zooterapie v našem zařízení?

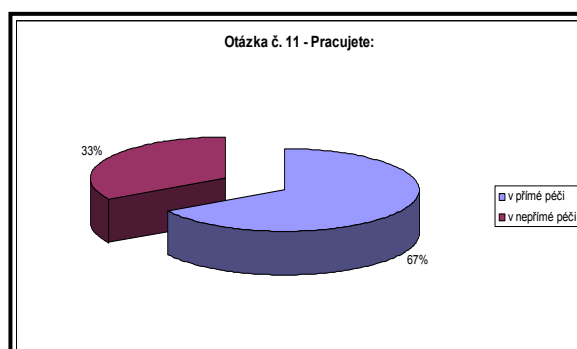
ANO	16
NE	8

Jeden dotazovaný uvedl připomínku – „ano, ale dle druhu zvířete, ne ke všem mám kladný vztah“, další zas poznámku „ale opatrně v případě psíků“.

Otázka č.11 – Pracujete:

v přímé péči	16
v nepřímé péči	8

Prověření hypotéz

Hypotéza 1) *Zaměstnanci zaujímají k zooterapii spíše negativní postoj a nespátřují v léčebném využití zvířat význam* byla ověřena z odpovědí na otázky 2, 5, 7 a 9.

Dle zjištěných odpovědí zaměstnanci považují zooterapii za metodu rehabilitace, kterou lze srovnávat s jinými běžnějšími metodami. Většina si myslí, že kontakt se zvířaty pozitivně ovlivňuje kvalitu života člověka, který žije v ústavním zařízení. Má dobrý vliv zejména na psychiku, ovlivňuje náladu a vede k pozitivnímu myšlení. Otázka přínosu zooterapie, směřovaná konkrétně k domovu pro seniory ve Světlé, byla zodpovězena kladně (83%). Dotazovaní přínos spatřují především v kvalitě prostředí, odreagování se od problémů, aktivizaci a bezprostředním fyzickým kontaktem se zvířetem. Chov králíků v domově většina dotazovaných hodnotila kladně. Pozitivní vliv spatřovali v aktivitě klientů, kontaktu s živým tvorem a v uspokojení potřeb a zájmů obyvatel. Pouze 15% zaměstnanců uvedlo, že chov králíků má negativní dopad na obyvatele a 26% žádný vliv na klienty nespátřuje.

Hypotéza 2) *Zaměstnanci nejsou dostatečně informováni o významu zooterapie* byla konfrontována s odpověďmi na otázky 2, 3 a 4.

Dotazovaní jsou si ve většině případů (87%) vědomi, co zooterapie je. Informace o zooterapii mají především o významu léčebného využití zvířat u tělesně a duševně nemocných osob, zejména dětí. Přesnější odpověď se objevila spíše výjimečně. Jako konkrétní druhy, které lze využít pro tuto činnost dotazovaní uvedli především psy a koně. Překvapující odpovědí byl delfín, který byl zaznamenán dokonce ve dvou případech. Většina (87%) dotazovaných si je vědoma faktu, že zvířata pozitivně ovlivňují kvalitu života klientů domova pro seniory.

Hypotéza 3) *Zaměstnanci nemají zájem, aby se v zařízení zooterapie dále rozvíjela* byla stěžejní pro další rozvoj zooterapeutických aktivit v zařízení. Hypotéza byla ověřována dle otázek 3, 6, 8 a 10.

Více než 79% dotazovaných zaměstnanců by mělo zájem se o zooterapiích dozvědět více informací a jen o něco méně pracovníků by bylo

ochotno spolupracovat na dalším rozvoji této aktivity. Ve dvou případech byly uvedeny připomínky, že ne všechna zvířata je dotazovaný ochoten akceptovat a také byl připomenut důraz k opatrnosti při výběru vhodných zvířat. Většina dotazovaných spatřuje v zooterapii význam, ke kterému dospěla na základě informací z médií. Pouze 4% dotazovaných nevidí význam v žádné z nabízených forem zooterapie.

Hypotéza 4) *Zaměstnanci jasně preferují formu návštěvních programů zooterapie.* Pro potvrzení nebo vyvrácení čtvrté hypotézy byly zásadní odpovědi na otázky 8 a 9.

59% dotazovaných je přesvědčeno o pozitivním vlivu na obyvatele, který má chov králíků v domově. Jako negativní dopad uvádí 15% dotazovaných, práci jen pro malou skupinu osob a zmiňuje hluk a nepořádek, způsobený králíky. Jako nejvhodnější formu zooterapie pro domov pro seniory ve Světlé uvedla většina (70%) návštěvní programy, přesto významných 26% vidí význam i v možnosti chovu zvířat přímo v zařízení, kdy byla v jednom případě zdůrazněna podmínka spolupráce všech zaměstnanců.

Závěr

Hypotéza 1) byla na základě informací z dotazníkového šetření vyvrácena. Zaměstnanci hodnotí zooterapii kladně a přisuzují jí význam v komplexní rehabilitaci.

Hypotézu 2) dle odpovědí z dotazníků nelze vyvrátit ani potvrdit. Zaměstnanci mají povědomí o tom, co zooterapie je, ale vzhledem k tomu, že pracují v sociálně - zdravotní sféře nejsou tyto informace dostatečné.

Hypotéza 3) byla jednoznačně vyvrácena. Lze tedy předpokládat, že zaměstnanci budou mít zájem za určitých podmínek spolupracovat na rozvoji zooterapie v domově pro seniory.

Hypotéza 4) byla jasně potvrzena. Většina zaměstnanců vidí jako nejvhodnější formu zooterapie pro domov pro seniory ve Světlé návštěvní programy.

Závěry z dotazníkového šetření jsou dílčí součástí celého výzkumu a odrazí se v celkovém zhodnocení.

Závěr

Cíle diplomové práce byly uspokojivě naplněny. Realizací zooterapie v domově pro seniory byl bezesporu narušen strnulý chod ústavního zařízení, což se odrazilo ve zlepšení kvality života jeho obyvatel. Obyvatelé domova přistupovali k zooterapii vstřícně a novou aktivitu ocenili, přestože o léčebném využití zvířat mnoho nevěděli. Zvířata přijímali přirozeně tak, jak byli zvyklí celý život. Význam chovu a návštěv zvířat v domově spatřovali především v seberealizaci určitých obyvatel a v přítomnosti živé přírody, která oživila prostředí ústavu.

Zavádění zooterapie do zařízení však vyvolalo reakce i u zaměstnanců domova. Z pozorování vyplynulo, že zaměstnanci reagují na zavádění zooterapie spíše negativně, což vedlo k ověření si domněnek prostřednictvím dotazníku. Problémy se vyskytly zejména v nepochopení smysluplnosti tohoto druhu terapie. Zdálo se, že pracovníci mají více problémů se s novou situací vyrovnat než jejich klienti. Důležitým faktem zde bylo, že mezi zdravotním a sociálním úsekem panuje neustálá rivalita, kdy zdravotníci upřednostňují klientův fyzický stav a sociální pracovníci se snaží o harmonii „duše i těla“.

Z dotazníkového šetření ale vyplynulo, že zaměstnanci hodnotí zooterapii kladně a přisuzují jí význam v komplexní rehabilitaci. Mají však nedostatečné informace o významu zooterapie. Většina zaměstnanců vidí jako nejvhodnější formu zooterapie pro domov pro seniory ve Světlé návštěvní programy. Významným faktem je, že zaměstnanci mají zájem za určitých podmínek spolupracovat na rozvoji zooterapie v domově pro seniory.

Důkazy o tom, že přítomnost zvířat v ústavním zařízení pozitivně ovlivňuje psychický a fyzický stav člověka byly obsaženy v závěrech z pozorování, rozhovorů i dotazníkového šetření. Lze je shrnout následovně:

Zooterapie praktikovaná v domově pro seniory má vliv na:

Adaptaci na nové prostředí

- zvířata zmírňují adaptační problémy
- vytváří přátelské prostředí, uvolňují atmosféru
- slouží jako orientační bod, jistota

Kontakt s vnějším prostředím

- zooterapie pozitivně dotváří celkový obraz zařízení

- prostřednictvím zooterapie dochází k výměně informací a zkušeností mezi domovem a veřejností

Rozvoj komunikace

- přítomnost zvířete bourá komunikační bariéry
- poskytuje téma k rozhovoru
- vyvolává vzpomínky – trénuje paměť
- slouží jako ukazatel emocí
- zvíře umí naslouchat

Aktivizaci a motivaci k činnostem

- zvířata podporují smysluplné trávení volného času
- bezbrannost zvířete vede k rozvoji osobní zodpovědnosti
- zooterapie má vliv na samostatnost v myšlení a činech obyvatel
- vede k dosažení a uspokojení potřeby seberealizace
- nutí k fyzické a psychické aktivitě
- zvířata motivují ke změně zdravotního stavu

Zvíře jako prostředek vzájemné edukace

- zvířata narušují stereotyp ústavního zařízení
- vytváří prostor k výměně zkušeností
- zooterapie se odráží v kultivaci chování
- poskytuje témata pro vzdělávání
- nutí k získávání nových informací
- zvíře uspokojuje potřebu „vychovat“

Cíl, který byl stanoven v úvodu výzkumu – zařazení zooterapie mezi ostatní pravidelné aktivity domova byl splněn zčásti. Chov králíků v zařízení samozřejmě pokračuje, zatím se však nepodařilo zajistit pravidelné návštěvní programy zvířat. Vzhledem ke krátké době, která uplynula od závěru výzkumu je to zcela pochopitelné a věřím, že i tento cíl bude v budoucnu naplněn.

Posledním, ale neméně významným cílem bylo podat ucelené informace o problematice zooterapií a inspirovat tak další průkopníky tohoto rozvíjejícího se oboru. Myslím, že tato diplomová práce přinesla mnoho nových podnětů, popsala zajímavé zkušenosti a bezprostřední dojmy klientů i zaměstnanců domova pro seniory, kteří byly vystaveni nové situaci. Vzhledem k nedostatku

informací o léčebném využití zvířat, má každý písemný pramen, zabývající se realizací zooterapie svou hodnotu.

Práce se seniory je v mnohém inspirující a pokud se do vztahu pracovníka a klienta připojí i živá příroda, nabývá tento vztah nových rozměrů. Závěry z výzkumu přesvědčily o tom, že člověka nelze od přírody násilně oddělit v žádném věku, tedy ani v nejobávanější etapě stáří.

Vztah sociální pedagogiky a zooterapie vidím jednak ve výchově mladé generace k úctě ke stáří a přírodě, a dále pak spoluúčast sociální pedagogiky jako vzdělavatele nových odborníků v oboru zooterapie. Oba obory si stále hledají své místo v povědomí laiků i odborníků, což je v mnohém spojuje a mohlo by být předpokladem pro to, aby se jejich cesty více proluly.

Seznam použité literatury

Doležalová, A. *Papoušci - ornitoterapie*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 282-289. ISBN 978-80-7322-109-6

Freeman, M. *Terminologie v zooterapii*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 30-37. ISBN 978-80-7322-109-6

Galajdová, L. *Pes lékařem lidské duše*. Praha: Grada Publishing, 1999. 160 s. ISBN 80-7169-789-3

Hančlová, S. *Canisterapii u seniorů žijících v domově pro seniory*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 114. ISBN 978-80-7322-109-6

Hestia. *Zvířata v domovech pro seniory*. Praha: Hestia, 1999. 36 s.

Kalinová, V. *Současná situace v oblasti canisterapie*. In Pravda o zooterapii. Sborník. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2003, s. 25-29.

Kolektiv autorů. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007, 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6

Loučka, R. *Ovce a kozy*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 299-305. ISBN 978-80-7322-109-6

Mahelka, B. *Využití dalších zvířecích druhů v zooterapii – úvod do problematiky*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 281. ISBN 978-80-7322-109-6

Mahelka, B. *Malá zvířata*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 292-298. ISBN 978-80-7322-109-6

Mason, J., M. *Psi v lásce nikdy nelžou*. Praha: Rybka Publisher, 1999, 272 s. ISBN 80-86182-88-6

Mašková, A. (2005): *Co je hipoterapie*.

Dostupné z: «<http://www.hipoterapie.cresco.cz/hipo.asp?idmenu=3>» [cit. 19. 1. 2008]

Mojžíšová, A., Lacinová, J., Šemberová, J. aj *Model canisterapie*. Kontakt. Roč. II, č.4, 2000, s. 215-219. ISSN 1212-4117

Nerandžič, Z. *Canisterapie a možnosti*. In Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník. Brno: Sdružení Hestia, 2005, s. 19-22.

Nerandžič, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. Praha: Albatros, 2006, 160 s. ISBN 80-00-01809-8

Nezávislý chovatelský klub (2007a): *Návštěvní služba a felinoterapie*.

Dostupné z: «<http://nchk.wgz.cz/navstevni-sluzba/nchk-a-felinoterapie.html> » [cit. 19. 1. 2008]

Nezávislý chovatelský klub (2007b): *Návštěvní služba a konkrétní aktivity ve felinoterapii*.

Dostupné z: «<http://nchk.wgz.cz/navstevni-sluzba/konkretni-aktivity-ve-2.html> » [cit. 19. 1. 2008]

Nezávislý chovatelský klub (2007c): *Návštěvní služba a psychologické a zdravotně sociální aspekty felinoterapie*.

Dostupné z: «<http://nchk.wgz.cz/navstevni-sluzba/psychlogicke-a-zdravotne-2.html> » [cit. 19. 1. 2008]

Tichá, V. *Zastřešující organizace v zooterapii*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007a, s. 44-46. ISBN 978-80-7322-109-6

Tichá, V. *Legislativní úprava týkající se praktikování zooterapie*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007b, s. 47-48
ISBN 978-80-7322-109-6

Tichá, V. *Účastníci canisterapie*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007c, s. 61. ISBN 978-80-7322-109-6

Tichá, V. *Metodika canisterapie*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007d, s. 72. ISBN 978-80-7322-109-6

Tichá V. *Delfinoterapie*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 290-291. ISBN 978-80-7322-109-6

Tvrdá, A. *Krizová intervence*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007d, s. 109. ISBN 978-80-7322-109-6

Tvrdá, A., Tichá, V. *Využití psa ve zdravotně sociální oblasti*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 114. ISBN 978-80-7322-109-6

Vízdalová, H. *Welfare zvířat v zooterapii*. In Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník. Brno: Sdružení Hestia, 2005, s. 17-19.

Vízdalová, H. *Principy vědeckého výzkumu v zooterapii*. In Pravda o zooterapii. Sborník. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2003, s. 21-24.

Přílohy

- Příloha č. 1 - Přepis rozhovorů
- Příloha č. 2 – Dotazník
- Příloha č. 3 – Fotografie

Panu K. je 61 let, je tedy z hlediska průměrného věku obyvatel domova „mladý“. Pan K. žije v domově 2 roky. Nastoupil spíše ze sociálních důvodů, poté co ovdověl. Jeho zdravotní stav je stabilní po psychické i fyzické stránce. V domově zajišťuje pravidelnou péči o králíky, stará se především o čištění klecí a zásoby podestýlky.

- **Co pro vás znamenají zvířata?**

Dost.

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

Jo, doma jsme měli králíky, kočky, psa – ten hlídal malý a kdyby k němu někdo přišel, tak by mu ukázal. Žil jsem vlastně pořád se zvířaty.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

Jak kdy. Teď jsou tady ty králíci – to je jediná výhoda. Jinak by mi chyběli.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

Vím, ale nevím, který. Slyšel jsem o myších a očkování myší ve výzkumu. Jinak ne.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

No, já bych se bál lidí, aby to nějak...jinak je to pro některý lidí dobrý, protože jsou kolikrát sobecký a nepředvídatelný – no je to tak.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

Psi těžko. Nastalo by tu mohli bejt zvířata, třeba ptáci, ty by nikomu nevadili.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

Jo já si myslím že jo.

- **Co to pro vás osobně znamená?**

Pro mě to znamená dost, protože je kolem toho dost práce, teda spíš pobavení, jinak bych se nudil.

- **Co to znamená pro ostatní?**

No, jak který lidi, některým, to vadí, některým ne. Člověk slyší, že by ten králík měl bejt raději na smetaně.

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

Dost, já si myslím, že je tam upoutanost, je to pro lidi dobrý.

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

Ne.

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

No jo.

- **Uvítal byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy? Která zvířata nejraději?**

No bylo by to pro lidi zase jiný. Jakýkoli zvířata, některý by mohli, některý ne. Já vám řeknu, že když sem jdou psi, mám strach, aby někoho nenapadli, aby se něco nestalo.

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Nevídám nic.

- **Chtěl byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

Já nic. Nevím.

Paní K. je 68 let. V domově bydlí 2 roky, je velmi temperamentní - snaží se žít aktivně. Její psychický a fyzický stav je stabilní, bez vážnějšího handicapu. Paní K. ráda pomáhá ostatním obyvatelům domova.

Co pro vás znamenají zvířata?

Je to ušlechtilý tvor. Dneska jich je opravdu hodně, každéj má toho pejska. Ten starší člověk by ho měl mít, protože...jako pohyb...jde s ním ven. A pes je věrnější.

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

Jsem z vesnice, zvířat bylo, celý hospodářství – kozy, králíci, slepice, krocani, kachny. A pes. Bernardýn Baryk. Chodil mě vyprovázet ke škole, mám i jeho fotku. Krmit jsme chodili, pásli jsme husy. Pokud jsem byla v městě, taková možnost nebyla a ani jsem na toho pejska neměla čas.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

No já bych řekla – ani nechybí. Tady se opravdu děje spoustu věcí, co jsem dřív neměla a dneska mě to zajímá. Keramika, zpívání – mám muziku velmi ráda.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

Myši, křečkové...jinak nevím.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

Tak třeba přímo ne, ale třeba venku, proč by ne, kdyby se tím někdo zabýval a krmil by to.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

Něco menšího...králíci, no pejsek, aby tady hlídal, ale pejsků je tu v okolí dost a taky dost trpí – jsou tam hodně sami. V malých bytech mají lidi velký psi a ti pak trpí.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

No tak jako...i ty děti, když jsem přijdu, k nim jdou – já je tu králíček, třeba je taky z bytovky a doma to nemá. Obyvatelé se u toho zastavují.

- **Co to pro vás osobně znamená?**

Mně nijak nevadí, já sem chodím na televizi, kouknu, dám jim třeba vodu nebo kousek chleba, byla jsem na to zvyklá. Suším chleba pro ně.

- **Co to znamená pro ostatní?**

Mělo by to být takové povzbuzení, spojení s přírodou.

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

Já jsem nic nezpůsobovala.

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

Snad ani ne, někdy jsou cítit, ale když je dvakrát týdně čistí – málokdy, to je spíš výjimka.

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

Ty jsou pěkný, líbí se mi. Když máte zahradu, je to fajn. Ten velký je krásnej, ale toho menšího bych pomuchlovala. Ten větší je sametovej, je vidět, že je dobře živenej. Bála bych se kdyby na mě vyskočil, že by mě převalil.

- **Uvítala byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy? Která zvířata nejraději?**

Chodí sem, záleží na každém, mě to nevadí. Hlavně pejsci. Kočky ne, pejsek je víc vychovanej, je na vodítku, aby tu pobíhala kočka, to by nebylo vhodné.

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Určitě by to někomu vadilo. Lidi jsou různý. Mně to nevadí - já byla na zvířata zvyklá.

- **Chtěla byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

Nelíbí se mi, že v bytovce jsou pejsci stísněný, velkej pes v malym bytě, to se mi nelíbí.

Paní Š. je 66 let. Téměř 30 let bojuje se zákeřnou nemocí – roztroušenou sklerosou, kvůli níž byla nucena nastoupit do domova. Její psychický stav je stabilní, po fyzické stránce dochází k postupnému ubývání schopností vlivem nemoci. Nyní je paní Š. upoutána na invalidní vozík, přesto se snaží aktivně žít. Zvířata má velmi ráda, zejména psy.

- **Co pro vás znamenají zvířata?**

Hodně, protože jsem na ně byla zvyklá odmala. Pořád jsem doma něco měli – pejsky, kanáry, andulky, takže mi to tady chybí.

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

Když jsem byla malá tak jsem měli vždycky pejska a potom bylo pět dětí a tak jsme měli taky pejska...někdo nám ho otrávil – měli jsme bílého špice a potom pudlíka a toho jsme už na zahradu samotného nepouštěli. Než jsem šla do domova, tak mi syn přinesl štěňátko leonbergera – měla jsem ho doma než si postavil oplocení, pak si Agátku odvezl.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

Chybí, kdyby to šlo, tak mám štěně hned...anebo když štěňátko nejde...já vim...musí se s nim ven...pro mě na vozíku je to obtížný. Ale papoušky bych chtěla, jestli mi to pan ředitel povolí, tak mi ho syn přiveze. Problémy by mohli vzniknout ze strany uklízeček – nemůžu lézt po zemi a uklízet. V případě, že bych musela do nemocnice, poprosila bych vnučku. Nevidím žádný problém.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

Vim – myšky, králíci ve výzkumu. Nevim přesně...canisterapie a s koňma – pro děti, které jsou postižené se svalovou atrofií – těm to na koníčkovi pomáhá a pro mentálně postižené děti je ideální pejsek.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

Dřív tady byly akvária s rybičkami, ty zlikvidovali, asi to nikdo nechtěl čistit, myslím si, že jsou tady ty králíci, to je taky dobrý. A když vy nám ty vaše pejsky občas přivezete...já je miluju.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

Aspoň králíci. Já bych chtěla papouška, protože by mě obveseloval. Jsem na pokoji sama, tak by to nikomu nevadilo. Jenom ty uklízečce. Děti chodí často, tak by taky mohli uklidit. Já bych totiž chtěla dva, aby jim bylo veseleji.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

Je, protože tu nic jiného být nemůže. Pejsek – kdo by se o něj staral, kdyby byl všech?

- **Co to pro vás osobně znamená?**

Znamená, já byla zvyklá, měli jsme doma spoustu králíků, mezi nima morče, aby nestonali. Jenomže my jsme je měli ne pro potěšení, ale na jídlo.

- **Co to znamená pro ostatní?**

Já nevím, jak se k tomu stavějí druhý, ale myslím že třeba paní B. je má ráda.

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

Lidi se starají, suší jim chlebičky, shánějí seno. Jsou lidi zaměstnaní - ti kteří chtějí.

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

Já nevidím žádný.

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

To víte že jo, já je mám ráda oba, jenom si nepamatuju, kterej je kterej. Vyhovuje mi víc ten velkej. Já jsem měla vždycky ráda velký psi kvůli dětem.

Nebojím se velkých psů - pes vycítí, jestli jste hodnej nebo zlej člověk. Naše Agáta mě vždycky na uvítanou oblíže, mě to nevadí, já jsem ráda. Já mám ráda psy.

- **Uvítala byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy?
Která zvířata nejraději?**

Uvítala. Nejradši pejsky.

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Ne.

- **Chtěl byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

Doufám, že mi pan ředitel povolí ty papoušky.

Paní D. je 76 let, v domově žije již 6 let. Dříve bydlela v domě s pečovatelskou službou, ale kvůli zhoršujícímu zdravotnímu stavu byla nucena nastoupit do domova, kde je péče komplexní. Nyní je upoutána na invalidní vozík. Její psychický stav je stabilní, ráda navštěvuje pravidelné aktivity a účastní se společenského dění v domově.

- **Co pro vás znamenají zvířata?**

Když jsem byla malá, tak to byla povinnost, kterou jsme museli dělat – krmení připravovat, ale bylo to pěkný. Kuřátka, když se vylíhly...vzali jsme je domu, učili jsme je žrát – jako by to neuměly...Jezdila jsem s koňma, oblíkali jsme je do chomoutu, hřebelcovala, krmila. Měli jsme takovýho jednoho, ten byl záludnej, dodneška mám na ruce památku. Jezdila jsem s mlátičkou obilí s koňma, to nemělo brzdu, teď si to nedovedu představit, jak jsem to zvládla – to je jak z jiného filmu.

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

Já jsem nebyla na kočky, měli jsme spíš psi. Jeden takovej byl dost zvláštní špic kříženej s foxteriérem, ten byl vostrej.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

Nechybí mi, užila jsem si jich dost, nestejská se mi.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

Koně a psi, svým teplem léčí.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

Mě by nevadilo, jestli by se to zvládlo.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

Ten váš malej pes, ten by se každému líbil.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

Mě nevadí, my jsme mívali větší. Očkovali jsme je, měla jsem i angoráky – byla nouze o vlnu, dětem na svetry.

- **Co to pro vás osobně znamená?**

Myslím, že jsou hodně krmený, jsou větší než by měli bejt, ne? Naše Terezka ho měla taky. Ráda se na ně podívám když jedu kolem.

- **Co to znamená pro ostatní?**

Paní T. je chovala. Já že jsem jich mívala tolik, tak po tom netoužim. Jinak nemám přehled.

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

To nemůžu říct, nevím.

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

To snad nikomu nevadí – kdo to čistí...pan K.? Nejsou cejtít a nekřičej.

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

Ježiši, ten malinkej je takovej roztomilejší a ten velikej...je vidět, že je rozumnej. Poslouchá, že jo? Já bych pohladila oba.....

- **Uvítala byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy? Která zvířata nejraději?**

Ten váš pejsek je kouzelný, jak vás pořád sledoval. Pejskové jsou nejlepší.

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Nemám představu, naši když přijedou, nechávají ho v autě.

- **Chtěla byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

Zvířata jsme měli od malička za povinnost a někdy nám to vadilo – trhat kopřivy, nejdřív se nakrmil dobytek a pak se šlo snídat. Dřív se to tak nebralo, jestli je ze zvířat radost nebo starost, prostě to tak bylo – předepsaný dodávky.

Paní R. je 56 let a do zařízení se dostala po smrti svých rodičů před 24 roky. Je lehce intelektově postižená. Její rodinu tvoří obyvatelé a zaměstnanci domova. Dobrý fyzický stav jí umožňuje aktivně žít a pracovat – v domově pomáhá v kuchyni a převzala hlavní péči a odpovědnost za chov králíků.

- **Co pro vás znamenají zvířata?**

Zvířátka jsou můj koníček, mám je ráda.

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

Měli jsme slepičky, zajíčky, kočky a pejska.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

Jsme rádi, že tady máme ty zajíčky. Jinak by nám chyběli. Já je mám hrozně ráda.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

To jsem slyšela, ukazovali to v televizi, koukám se na to – lidi měli kluka postiženého, sehnali mu pejska a ten pejsek mu podal ovladač, mobil a když šel ven a upadla mu nějaká věc, tak mu to podal, pohladil a měl ho rád.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

Já myslím, že tady můžou být a že to je dobře. Říká se, že kdo nemá rád zvířata nemá rád lidi.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

Já nevím, nám stačí králíčky.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

Je to dobře.

- **Co to pro vás osobně znamená?**

Je to můj koníček, když jdu okolo, tak na mě ty dva koukají, dají packy nahoru, koukají kluci jedni ušatý kde jsem, ráda s nima mluvím a hladím je. Je to radost.

- **Co to znamená pro ostatní?**

Někdo na to nadává, nevím, hodně lidí se u nich zastaví a pohladí.

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

Je to změna, hlavně pro mě, staráme se o ně, máme si s kým popovídat.

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

Ne.

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

Jsme rádi. Budu mít fotky od sestry jejich pejska, pak ti to ukážu. Vyhovujou mi oba, i tvoje kočička je hezká.

- **Uvítala byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy? Která zvířata nejraději?**

Bylo by to dobrý. Pejsci, kočičky...

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Já myslím, že ne, že budou lidi rádi, mají rádi zvířata.

- **Chtěla byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

Máme rádi zvířata, je to náš koníček, jak je to v té písničce – máme rádi zvířata...

Paní J. je 85 let, v domově bydlí 2 roky. Její zdravotní stav je stabilní, zdravotní problémy jsou úměrné věku. Nemá zájem účastnit se nabízených aktivit, víceméně nevychází z pokoje. Volný čas si krátí sledováním televize a četbou.

- **Co pro vás znamenají zvířata?**

Měla jsem je ráda.

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

No já, od králíků až po koně.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

A víte, že skoro jo, ale nemohla bych se o ně teď postarat.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

To vím. Poslouchám to v televizi, ale teď si nevzpomenu.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

Prosim vás, co bysme s ním tady dělali. Ne.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

Nevím.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

Já myslím, že jo. Jednou za čas je dobrý se na to zvíře zajít podívat, pohladit.

- **Co to pro vás osobně znamená?**

Hodně, ráda to vidím.

- **Co to znamená pro ostatní?**

To nevím, někdo nemá rád zvířata, ale já jsem měla zvířata odmalička ráda - pejsky a...

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

No já myslím, že ne. Nemůžou dva králíci změnit...

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

No já myslím, nevím. Myslím, že přenášej nemoce?

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

Jsme rádi. Mám ráda oba stejně, jsou takový přítulný.

- **Uvítala byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy? Která zvířata nejraději?**

Akorát ty pejsci.

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Musej bejt hodný, vycvičený...

- **Chtěla byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

No já jsem měla zvířátka odmalička ráda, vždyť jsem v tom dělala, ale teď bych se o to už nemohla starat. A nejvíc jsem měla ráda pejsky. A je mi po nich smutno.

Panu S. je 73 let, v domově bydlí 5 let. Jeho zdravotní stav je uspokojivý po psychické i fyzické stránce. Svůj volný čas si organizuje sám, žije aktivně. Okolí ho označuje jako konfliktního člověka.

- **Co pro vás znamenají zvířata?**

Radost. Mám sýkorky za oknem. Dobře je krmím – dostávají semena, i anglickou slaninu...

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

Doma jsme měli psy – foxteriéra a loveckého psa. Byli to miláčci. To víte sama, co to jsou psi.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

Jakž takž jó.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

Slyšel jsem o tom, jsou o hlavně lidi postižený. Jsou to psi.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

No bylo by to hezký. Ale nelíbí se mi vztah lidí, nemyslím tady v domově, ke zvířatům.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

To nevím, zřejmě nějaký norek...ale k tomu zas já nemám vztah. Ale myslím si, že by tady mohlo bejt – tady není vidět budku pro ptáky. To by tady mohlo, ne mělo bejt! Dokonce jsem viděl na internetu návod na budku, kdybych měl materiál, tak bych to udělal.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

Proti nim byla, nevím, jestli ještě je, opozice. A to mi vadilo, nemá tvář se nemůže bránit.

- **Co to pro vás osobně znamená?**

Pro mě – podívám se na ně, ale nemám k nim bližší vztah.

- **Co to znamená pro ostatní?**

Já myslím, že skoro nic. Někdo si je choval, pro určitý jednotlivce to ale význam má.

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

Nepozoruju, nezabějval jsem se tím. Asi by se to mělo projevit na náladě a vztahu?!

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

Někdo má averzi, ale to jsou pořád stejný lidi.

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

To bych vám vytknul, vodíte je málo. Jsou milí. No asi ten menší, ale jsou dobrý oba.

- **Uvítal byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy? Která zvířata nejraději?**

Určitě, ale aby to nevadilo ostatním, ale vás znají, tak by to bylo bez problémů.

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Já myslím, že by se nestalo nic.

- **Chtěl byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

Já myslím, že ne. Zvířata jsou milí. Já mám k tomu vztah – už s tátou to byl vášnivej nimrod.

Panu F. je 86 let. Do domova nastoupil před 1,5 rokem spolu se svou ženou. Zakrátko zde ovdověl. Jeho psychický i fyzický stav je uspokojivý. Pan F. se snaží žít aktivně, rád se účastní nabízených aktivit. V kolektivu je velmi oblíbený.

- **Co pro vás znamenají zvířata?**

No tak, jako v hospodářství – to co dokáží zvířátka, to lidi nedokážou...Vnučka má koně...zvíře neublíží, přesto to lidi nedovedou ocenit...záleží na lidech, jak se ke zvířatům chovají...

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

Měli jsem doma bernardýna, vozili jsme se na něm a spali s ním v boudě. V rybníku jsem měli kachny, husy, plavili tam koně, spoustu králíků. Nesměli jsme vzít na zvířátka třeba klacek, to by ho na nás vzala babička. Uklízela po nich a nikdy jim neublížila.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

No králíci, když jdu kolem tak tam strčím prst, povídám no kamaráde, vždyť my jsme z vesnice jako ty. Stejně tak když jdu na procházku, povídám si s pejsky za plotem, mám pro ně dobroty. Já nemůžu proti zvířátkům nic říct.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

To nevím. S klukem jsme jezdili do zoo, dělalo mu to radost. Byl tam krásnej medvídek mýval a opičky. Vnučka vozí na koních děti. Když jsou, chudinky, hodně nehybný, tak je tam vysaděj. Pro koníky sbírám starý pečivo. V zimě mají pro děti udělaný sáně, děti jsou šťastný.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

Když by tady byly prostředky, proč by tady nemohla bejt stál a pony, třeba dva, aby neplakal, a někdo, kdo tomu rozumí. Já myslím, že by lidi i rádi přidali na krmení. Nebo medvídka mývala.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

Třeba mýválek, ten je oblíbenej. Poznal jsem je a byli moc milí.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

Já si myslím, že jo. Nemluvím za všechny, ale pro ty děti, když jsem přidou za rodičem, maj to tady, můžou si je pohladit, je úžasný je pozorovat.

- **Co to pro vás osobně znamená?**

Já je pozoruju rád, strčím mu tam třeba prst, on mě olízne, zvířátko pozná, kdo je hodnej a kdo ras.

- **Co to znamená pro ostatní?**

Hodně rádi se o to lidi starají, už brzo ráno je vidim, jak se starají. Je potřeba ocenit, že je tu příroda.

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

Někdo tam postojí, ukazuje. Někomu třeba vadí, hudruje, když králík hodí s miskou. Ale to je příroda. Každý se na to díváme jinak. Má to tady smysl.

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

Ne, lidi se o to starají rádi. Nevidim problémy, ani mi nepřekážejí. Jsem pro, jsme v přírodě. Je to radost.

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

Vídám tady i pejsky jiný, ty mi nevadí, zastavím se, pohladím je. Mám rád všechny pejsky, jestli je malej nebo velkej, na tom nezáleží. Záleží na tom, jak jsou vedený.

- **Uvítal byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy?
Která zvířata nejraději?**

No, já bych proti tomu nebyl. Já bych byl pro toho medvídka mýváka.

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Já myslím, že ne. Může se stát ledacos, člověk nesmí hrát hned bandurskou, stačí to uklidit.

- **Chtěl byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

My z vesnice máme lepší poměr k těm zvířátkům, než měšťáci.

Paní R. je 74 let, v domově žije spolu s manželem 2,5 roku. Její zdravotní stav, po psychické i fyzické stránce, je uspokojivý. Paní R. je velmi obětavá, ráda pomáhá druhým, účastní se společenského života v domově a její hlavní zálibou jsou květiny.

- **Co pro vás znamenají zvířata?**

Zvířata mám ráda, všechna.

- **Chovali jste doma nějaké zvíře?**

Měli – kočky, kuřata, slepice, kačeny, krávy, telata, koně...Teď máme ovce...Pracovala jsem v kravíně. Prase jsme měli...kozu...no, všechno.

- **Chybí vám v domově přítomnost zvířat?**

Teď, když nemůžu, tak mi nechybí nic. Jsem ráda, že mám pokoj. Už bych to nezvládala.

- **Víte, že se zvířata využívají v léčbě různých nemocí? Víte která?**

No na koních... kočky, pejskové. Někdy to ukazují v televizi.

- **Myslíte si, že by v domově mělo žít nějaké zvíře?**

No, máme králíky. Co by to mohlo být – papoušek? Kanárek, rybičky...Šlo by to.

- **Které zvíře by mohlo žít v domově?**

Co by to mohlo být – papoušek? Kanárek, rybičky...Šlo by to.

- **Myslíte si, že je správné, že tu chováme králíky?**

No, pro ty starý babky – přeci se s tím potěšej. To jo.

- **Co to pro vás osobně znamená?**

No tak je to takový...zvířata patří k lidem.

- **Co to znamená pro ostatní?**

Jak pro koho. Pro některý je to dobrý. M. je má moc ráda.

- **Změnilo se pro vás něco od chvíle, co tu chováme králíky?**

Já nevím, jak to bylo před tím. Působí to na lidi, každý se tam běží kouknout...

- **Vidíte nějaké problémy v souvislosti s chovem našich králíků?**

Snad ani né. Já se s nikým o tom nebavím.

- **Těšíte se na návštěvy mých psů Arta a Sendyho? Který je Vám bližší?**

No jo, to nejsou žádný agresivní psi, to jsou pejskové, co se mazlej. Oba dva jsou pěkný.

- **Uvítala byste, kdyby do domova častěji chodili zvířata na návštěvy? Která zvířata nejraději?**

To bych byla ráda, já mám ráda zvířata. Nejradši mám pejsky a kočky.

- **Obáváte se nějakých problémů v souvislosti s návštěvami zvířat?**

Já myslím, že ne.

- **Chtěl byste něco dodat k tomuto rozhovoru?**

Já mám všechno ráda. Koně mám ráda, jezdila jsem s nima. I teď s nima jezdím – v noci. To je hrozný, co já se nadřu. Kůň mi nohu rozdupal, ale mám je ráda.

DOTAZNÍK

Vážení kolegové,
prosím vás o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je součástí výzkumu mé diplomové práce „Zooterapie v domově pro seniory“. Je zcela anonymní.

Děkuji za váš čas
Gabriela Brožová

1. Chováte nějaké zvíře?

ano ne

Jaké?.....

2. Myslíte si, že přítomnost zvířete ovlivňuje kvalitu života člověka, který žije v ústavním zařízení?

ano ne

Jak?.....

3. Zaznamenali jste v médiích informace o léčebném využití zvířat?

ano ne

Jaké?.....

4. Víte, které druhy zvířat se v zooterapiích využívají?

ano ne

Které?.....

5. Považujete zooterapii za metodu srovnatelnou s jinými běžnými metodami rehabilitace (např. ergoterapie, muzikoterapie)?

ano, zooterapii lze řadit mezi terapie ne

6. Máte zájem se o léčebném využití zvířat dozvědět více?

ano ne

7. Myslíte si, že zooterapie může být pro naše zařízení přínosem?

ano ne

V čem spatřujete přínos?.....

8. Jakou formu zooterapie vidíte jako nejvhodnější pro naše zařízení?

chov zvířat přímo v zařízení návštěvní programy

žádnou

9. Chov králíků v našem zařízení hodnotíte:

má pozitivní vliv na kvalitu života obyvatel

V

čem?.....

má negativní vliv na kvalitu života obyvatel

V

čem?.....

nemá žádný vliv na kvalitu života obyvatel

10. Měl/a byste zájem v rámci svých možností a kompetencí spolupracovat na rozvoji zooterapie v našem zařízení?

ano ne

11. Pracujete:

v přímé péči v nepřímé péči

Králík jako živá součást klubovny ...

Obyvatelky sledují králíka...

Keramika a inspirace zvířaty...

**Skupinová
canisterapie –
Sendy...**

**Učíme se základní
povely: „Sedni!“ –
Art...**

**Teorie při tréninku
paměti a živý exponát
Sendy...**

**Individuální
canisterapie a
pamlsky...**

**Individuální
canisterapie**

**Canisterapie a ležící
obyvatelé...**

Resumé

Diplomová práce se zabývá problematikou léčebného využití zvířat – zooterapií a jejím uplatněním u seniorů v ústavním zařízení. Navazuje tak na bakalářskou práci „Aktivní stáří v domově důchodců“.

Cílem teoretické části bylo popsat problematiku zooterapií v obecné rovině a svou prací přispět k popularizaci práce se zvířaty. Cílem části praktické bylo především přítomností zvířat narušit strnulý chod ústavního zařízení, přiblížit ho tak „domovu“, a tím zlepšit kvalitu života seniorů. Provedený výzkum měl dokázat, že přítomnost zvířat v ústavním zařízení pozitivně ovlivňuje psychický a fyzický stav člověka a podat o tom přesvědčivé důkazy.

V první části práce je vysvětlena základní terminologie, vznik a historie zooterapie a její další členění na canisterapii, hiporehabilitaci a felinoterapii. Každý z těchto oborů je představen z hlediska historie, metod a využití u seniorů v ústavním zařízení.

Druhou část diplomové práce tvoří výzkum, který byl realizován v domově pro seniory ve Světlé nad Sázavou. Vzhledem k povaze zkoumaného jevu byl zvolen kvalitativní přístup, především bylo využito metody pozorování a rozhovoru. K ověření některých údajů vzniknuvších v průběhu výzkumu posloužilo dotazníkové šetření. Postoje k zooterapii byly zjišťovány u klientů i zaměstnanců zařízení.

Závěry z výzkumu byly přesvědčivé a jasně pozitivní. Byly podány důkazy o tom, že zooterapie praktikovaná v ústavním zařízení, může mít pro kvalitu života jeho obyvatel nemalý význam.

Summary

The thesis deals with the topic of using animals for health purposes – zotherapy and its application concerning seniors in retirement homes. It succeeds to the bachelor's essay "Active old age in retirement homes".

The aim of the theoretic part was to describe generally the issue of zotherapy and to contribute to the popularization of work with animals. The aim of the practical part was, above all, to affect the rigid life in retirement homes, to bring them near the real home and improve quality of seniors' life. The performed research should have proven that the presence of animals in retirement homes influences positively psychical and physical condition of people and it should have adduced strong evidences about it.

The basic terminology, origin and history of zotherapy and its further division into canistherapy, hiporehabilitation and cat therapy is explained in the first part of the thesis. Each of these branches is presented as for history, methods and the application in connection with seniors in retirement homes.

The second part contains the research which was realized in the retirement home in Světlá nad Sázavou. With respect to the nature of the surveyed problem, the qualitative approach was chosen, especially observations and interviews. Questionnaires were also used to verify some data which appeared during the research. Attitudes towards zotherapy of clients and even employees of the retirement home were found out.

Conclusions of the research were strong and clearly positive. Evidences were adduced about the fact that zotherapy performed in retirement homes can have significant importance for the clients' quality of life.